

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Läxa – En gränslös undervisning?

**En studie i läxans gränser samt hur lärare och
rektorer kommunicerar kring dessa.**

Marianne Keszei

Examensarbete:	Magisteruppsats 15 hp
Program och/eller kurs:	PDA 161
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	VT 2008
Handledare:	Annika Bergviken-Rensfeldt
Examinator:	Göran Lassbo

Abstract

Syfte: Att upptäcka aspekter på läxans hantering som kan bidra till att diskursiva slutenheter öppnas upp så att läxan kan studeras ur nya infallsvinklar.

Teori: Studierna av läxan är gjord ur ett sociokulturellt perspektiv där sociala normer och kommunikation är en grundläggande faktorer. Den teoretiska ansatsen i uppsatsen utgår ifrån hur skolan förändrats, hur lärare och arbetslag fått ett ökat ansvar och betydelsen av att samarbete och samordning verkar bli viktigare. Det handlar också om makten kring läxan.

Metod: Perspektivet på hanterandet av det empiriska materialet i den här uppsatsen grundar sig i en kritisk samhällsvetenskaplig metod. Denna metod härstammar ifrån kritisk teori och postmodernism. Kritiskt samhällsvetenskapligt forskningsperspektiv inriktar sig på att noggrant undersöka dominerande idéer och diskurser. Det empiriska materialet grundar sig på nio intervjuer med rektorer i nio olika år 7-9 skolor. Dessutom har en enkätundersökning på 82 lärare som undervisar i skolår 8 och 9 gjorts på de här nio skolorna som också ligger till grund för resultatet i den här uppsatsen.

Resultat: Det är inte är Skollagen eller Lpo-94 som styr när läxor ges. Varje lärare får själv efter eget tycke bestämma syfte och omfattning på de läxor som ges. Lärare och rektorer på skolorna har ingen gemensam syn på läxor. Endast i undantagsfall känner lärare till omfattningen i tid som eleverna förväntas lägga på andra lärares läxor. Inga lärare eller rektorer i min undersökning känner till skollagens begränsning på obligatoriskt skolarbete som är åtta timmar per vardag. Eftersom elever i skolår 8 och 9 har långa skoldagar och läxor, riskerar gränsen för obligatoriskt skolarbete att överträdas ofta. Ingen skola i min undersökning har någon skriftlig policy för läxor. Läxans gränser är osynliga och godtyckliga vilket tenderar till att skolundervisningen blir gränslös med läxan. Normerna för läxan upprätthålls av alla inblandade, som elever, föräldrar, lärare och rektorer. Den verkar samtidigt disciplinerande på alla inblandade, vilket gör att läxan kan tolkas som en faktor för makt. Läxans normer och disciplinerande tekniker går att bryta upp och ifrågasätta.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Syfte och frågeställningar	2
3. Definitioner och ramar för läxor	2
3.1 Vad är läxa?	2
3.2 Läxans begränsningar enligt skollagen och läroplanen	4
4. Tidigare forskning.....	4
4.1 Läxan som en gränslös börda i tid och rum.....	4
4.2 Läxans utbredning och konsekvenser.....	6
5. Teori.....	7
5.1 Lärares samarbete som en del av läxhanteringen	7
5.2 Läxan, en outtalad självklarhet?	8
5.3 Ett sociokulturellt perspektiv på läxan	10
5.4 Läxan som disciplinerings teknik	11
6. Metod och perspektiv	12
6.1 Kritisk samhällsvetenskaplig metod.....	12
6.2 Tillvägagångssätt och urval	13
6.3 Värdet på undersökningen	15
6.4 Etik	15
7. Resultat.....	16
7.1 Läxans koppling till Lpo-94 och skollagen	16
7.2 Konsensus kring läxtiden	17
7.3 Svårigheter med uppskattning av läxans tid.....	17
7.4 Planering av läxbördan	18
7.5 Läxpolicy	18
7.6 Problem och signifikans med läxan.....	19
7.7 Förändrat sätt att ge läxa.....	20
8. Analys	21
8.1 Hur man på skolan förhåller sig till styrdokumentet när det gäller läxor	21
8.2 Elevers skolarbetstid.....	22
8.3 Samverkan på skolorna kring läxorna	24
8.4 Läxans problem och signifikans	24
9. Sammanfattande diskussion.....	26
9.1 Behov av kommunikation kring läxor	26
9.2 Alternativa förhållningssätt till läxan	27
9.3 Förslag till fortsatt forskning och avslutning.....	27
Referenser	29

Bilagor: Bilaga A: Missivbrev till lärare Bilaga B: Intervjufrågor till rektorer Bilaga C: Enkätfrågor till lärare

1. Inledning

I skolans värld är tid en viktig faktor. Vi använder oss av tidsscheman, lektionerna mellan rasterna har bestämda start och sluttider och kan vara dubbeltimmar. Inom skolan pratas det om håltimmar och skolk. Om läraren drar över lektionen med bara någon minut kan elever bli upprörda på samma sätt som lärare blir upprörda i fall elever kommer sent till lektionen. Men när det gäller läxor så talas det inte längre om tid. Då talas det om en uppgift, antal läxor eller att göra klart. Detta utan att mer än undantagsvis relatera till den tid som behöver tas i anspråk för läxan, inlämningsarbetet eller studierna inför provet. Att tiden för läxan inte behöver uppmärksammas eller tas hänsyn till står i kontrast med hur elevernas obligatoriska skolarbete är reglerat i skollagen. I skollagens 3 kap 11 § (Skollagen, 1985:1100) står det att ingen elev är skyldig att utföra obligatoriskt skolarbete mer än 8 timmar per vardag eller på helger och skollov. Det finns risk för att obligatoriskt skolarbete som eleverna har att göra utanför den schemalagda skolarbetstiden – läxor, kan vara så omfattande att de tillsammans med den schemalagda skoltiden överstiger den angivna tiden i skollagen. Detta gäller högstadiel elever i synnerhet, som ofta har långa skoldagar. Läxor är en del av skolundervisningen som påverkar elevens fria tid. Det kan finnas anledningar till att skolan behöver bli tydligare med hur skolarbetstiden utöver den schemalagda skoltiden skall användas.

Med Lpo-94 förändrades skolan ifrån att vara regelstyrd till att bli målstyrd. Helt nya krav ställs på lärarna idag som nu har fått uppdraget att bryta ner statens vida mål och riktlinjer till en praktisk verksamhet ute i skolorna. Det här arbetet är ett gemensamt tolkningsarbete som skall göras mellan lärarna. Skolan har också uppdraget att vara tydlig med de arbetsätt som praktiseras på skolorna. Läxan som är ett vanligt förekommande inslag i skolundervisningen är ett arbetsätt som påverkar både elever och familjer. Trots detta så tycks inte läxan vara föremål för den här typen av tolkningsarbete och diskursen om läxan är väldigt lågmäld om alls befintlig ifrån skolans håll. (Keszey, 2007)

Läxans syfte för högstadiel elever handlar ofta om att förlänga skoldagen visar studier och uttrycks av skolpolitiker som vill öka läxmängden. (DN 7/7, 2006). Med hur lång tid skall skoldagen utökas? Vilka ämnen skall prioriteras? När är det egentligen bäst att utföra läxan och var? Frågorna kring läxorna är många. Svaren är få. Kan det finnas fördelar med att skolan sätter upp gränser när det gäller läxor? Läxans problematik lyser med sin frånvaro i lärarutbildningars, kurslitteraturers, skolverkets, lärarfackens och elevorganisationens diskurser. Det blir därför svårt att hitta nya sätt att se på läxan. Att hitta alternativa sätt till att hantera läxan på ifrån skolans håll blir mer nödvändigt i den aktuella jakten på att effektivisera skolan.

Läxtiden tycks ibland vara den tid då skillnaderna mellan snabba och långsamma elever, starka och svaga elever skall suddas ut och kompenseras. Har inte eleven lyckats bättre i skolan så kan receptet vara läxor. Lyckas inte eleverna med sina läxor så är ibland receptet mer läxor eller ett konstaterande att eleven är lat, slarvig eller svag. Finns det andra sätt att använda läxan på? Genom att förändra sättet vi hanterar läxorna på i skolan idag kanske vi kan hitta nya sätt att få fler individer i klasserna att nå målen med eller utan hjälp av läxorna.

2. Syfte och frågeställningar

I en c-uppsats har jag tidigare undersökt läxans förutsättningar enligt skolans styrdokument. (Keszei, 2007) I den undersökningen letade jag efter ramar och gränser för läxan. I denna undersökning vill jag studera hur de ramarna praktiseras i skolor och vad skolor kan ha för normer för läxor. Jag vill också fortsätta att söka efter normer för läxor genom att studera om lärare och rektorer planerar och diskuterar läxorna med varandra. Syftet med studien är därför att upptäcka aspekter på läxans hantering som kan bidra till att diskursiva slutenheter öppnas upp och att läxan kan studeras ur nya infallsvinklar

För att problematisera syftet använder jag följande frågeställningar:

- Hur förhåller sig rektorer och lärare till skolans uppdrag, genom statens styrdokument och sina lokala handlingsplaner/styrdokument, beträffande läxor?
- Är skollagens begränsning i tid för skolarbete något som relateras till läxor ute på skolorna?
- Hur ser samverkan ut mellan skolans lärare beträffande den mängd läxor skolan ger elever?
- Finns det policydokument för läxor ute på skolorna?

3. Definitioner och ramar för läxor

När jag talar med människor om läxor får jag många olika reaktioner. Vissa tycker att det är ren idioti att ens ifrågasätta läxan och andra beskriver läxan som en plåga. Det visar att läxa betyder olika för olika människor. Hellsten (2000) beskriver liknande erfarenheter. Folk kan skratta åt att man ifrågasätter läxan genom att hänvisa till läxans suveränitet för att lära in. Hellsten talar om att man kan se läxan ur olika perspektiv. Ser man läxan som ett utbildningsprojekt så blir läxan ett verktyg för att nå målet. Byter man perspektiv till att se läxan som ett arbete kan fokus hamna på att jämföra läxan med ett vuxenarbete. Hellsten (2000) menar att det finns mycket lite forskning gjord på läxor och att man använder ett onyanserat läxbegrepp i den forskning som finns.

3.1 Vad är läxa?

Kan läxan generaliseras? Det finns ingen klar definition av vad som menas med läxa. Skall läxan förhöras? Är det läxa inför prov? Är det en skönlitterär bok som skall läsas? Är det något som skall undersökas i hemmet? Är det skolarbete som inte blivit färdigt och som skall göras klart eller är det en uppsats eller inlämningsarbete som skall lämnas in eller redovisas? Läxan kan vara så mycket, men en gemensam nämnare är att den tar tid i anspråk ifrån ungdomars fritid. Cooper (2007), en forskare från USA som skrivit en av få böcker om läxor

som är publicerade i Sverige, menar att läxan kan definieras som uppgift som ges till elever och är anmodad att utföras utanför skoltid. Jag vill påstå att ordet uppgift inte räcker för att definiera läxan här. En lärare kan inte ge eleven vilken uppgift som helst att utföra på sin fritid som t.ex. att städa rummet, om inte uppgiften är till för att nå målet med skolundervisningen. Uppgiften ska vara kopplad till de mål som finns för elevens skolundervisning. Därför måste uppgiften inrymmas inom begreppet skolarbete. Eftersom eleven enligt Skollagen (1985:1100, 3 kap, 11 §) är skyldig att "delta i den verksamhet som anordnas för att nå den avsedda utbildningen" är inte skolarbete i form av läxa frivilligt utan läxan är obligatorisk. Att eleven själv väljer att skolarbeta på sin fritid räknar jag inte som läxa. Enligt mitt sätt att definiera läxan i den här uppsatsen är den obligatoriskt skolarbete som anordnas för att nå fram till målen med den avsedda utbildningen och skall göras utanför den ordinarie lektionen.

Flera undersökningar visar att det är stora skillnader på syftet med läxor mellan olika skolåldrar. I de lägre skolåldrarna handlar läxan mest om att ge en vana till att göra läxa, att träna läsning och att ge föräldrarna insyn i skolarbetet. För de äldre skolbarnen handlar läxor istället om att förlänga skoldagen, att få repetera och befästa kunskap. I undersökningar på elever i de äldre grundskoleåren i USA kan man se att goda resultat i skolan hänger ihop med läxläsning men samtidigt syns ingen skillnad på elevers skolresultat om man jämför elever som får läxa med elever som får motsvarande undervisning i extra lektionstid på skolan. (Cooper, 2007) Detta innebär att den bild av läxan som suverän för att tillägna sig viktig kunskap inte är självklar. Det kan alltså vara så att det handlar om mer skoltid istället eller effektivare skoltid. Lindell (1990) har, i den enda större undersökning som gjorts i Sverige på förhållandet mellan studieresultat och läxa, kommit fram till att det inte finns några tydliga kopplingar mellan goda studieresultat och läxor.

Både i Lgr 62 och i Lgr 69 skriver man att det är viktigt att läxorna skall individanpassas. "I detta studiearbete är det viktigt att läraren tar hänsyn till variationerna i elevgruppen. Det är orimligt att kräva samma arbetsprestation av alla elever." (Lgr 62, s.70) I läroplanen före den vi har i dag Lgr 80, står att skolans arbetssätt skall få prägla hemuppgifternas utformning och därför kan vara av undersökande slag. Det står emellertid också att läxan skall utnyttjas till att repetera och befästa kunskaper och färdigheter. I vår senaste läroplan står inte läxan alls nämnd. Eller gör den det? Det går förstås att tolka in läxan på olika sätt i olika uttryck. Det står t.ex. på sid. 7 i [Lpo-94] (Utbildningsdepartementet, 1994) om undervisningen att: "Den skall utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar." Man kan också läsa i Lpo-94 att skolans arbete skall göras i samarbete med hemmet samt att eleverna skall få möjlighet att ta initiativ och ansvar.

Vår nuvarande läroplan Lpo-94 är den första som inte nämner läxan alls och som därför kan tolkas som att lärarna har fritt utrymme att använda läxan till att förlänga skoldagen så att eleverna kan nå skolans undervisningsmål lättare. I alla läroplaner fram till och med Lgr 80 har man skrivit om läxan. I tidigare läroplaner från slutet på 1800 talets "normalplan" till och med Lgr 69 har man varit noga med att skriva om restriktioner för att ge läxor. I Lgr 62 skriver man utförligt om vid vilka tillfällen man kan ge läxor och till vilket syfte de skall tjäna och om att skäligt utrymme för rekreation måste finnas. I Lgr 69 står det att hemuppgifter skall ha en underordnad betydelse och att skolarbetet skall förläggas till skoltid. Det konstateras också att det är orimligt att kräva samma arbetsprestationer av alla elever och att hemuppgifter skall vara frivilliga.

3.2 Läsans begränsningar enligt skollagen och läroplanen

I skollagen står att ingen elev är skyldig att utföra obligatoriskt skolarbete mer än åtta timmar per dag och inte under helger eller skollov (Skollagen 1985:1100, 3 kap 11 §). Detta bekräftas i grundskoleförordningen (Grundskoleförordningen 1994:1194, kap 4 §2) och i det senaste författningsförslaget för ny skollag. (SOU 2002 1:21). Det innebär att läsor enligt svensk skollag har en klar begränsning tidsmässigt. Men jag har inte hittat någon undersökning som visar att den begränsningen praktiseras. Ulf Leo som studerat läsningen ur ett skolledarperspektiv menar i Leo (2006) att läsor är just skolundervisning och måste behandlas som skolarbete enligt regler som gäller för dessa.

Grundskoleelever har enligt svensk skollag (1985:11, 3kap 11§) skolplikt och är skyldiga att delta i den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen. Därför är eleven skyldig att rätta sig efter de tider som skolan har för sin verksamhet. Men vilket ansvar tar skolan för undervisningstiden som sker utanför skolans väggar? Eftersom läsning vanligen ses som skolundervisning (Leo, 2006. Westlund, 2004) och det är upp till varje lärare att lägga upp sin undervisning som han/hon vill, är frågan vem som då är ansvarig om eleverna efter att ha fått läsning sedan misslyckas med inlämningsarbeten, läxförhör och prov. I Lpo-94 står det att "läraren skall utgå ifrån att eleverna kan och vill ta ett personligt ansvar för sin inläring och sina studier" (Lpo-94, s.14). Om läraren utgår ifrån att eleven tar ett personligt ansvar för sina studier och lämnar ut läsor som bedöms och är betygsgrundande, har ju inte eleven fått en rättvis chans att nå upp till kunskapsmålen för ämnet om eleven inte kan organisera in läsningarna i sin fritid. I Lpo-94 står att skolans huvuduppgift är att förmedla kunskaper. Det står också att "undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov" (Lpo, s.6). Är det så att vissa skolor inte vill att eleven skall ha några fritidssysselsättningar om eleven har problem med att prioritera läsningen? Hur mycket tid måste eleverna kunna avsätta? Hur vet eleverna hur mycket tid som förväntas av dem att lägga på läsning under sin fritid?

4. Tidigare forskning

Här kommer jag att ta upp forskning om läsningen som problematiserar läsningens värde och tidsmässiga utbredning både i svensk och i internationell kontext.

4.1 Läsningen som en gränslös börda i tid och rum

Läsning tar tid i anspråk för eleverna menar Westlund i sin rapport (2004) där hon som en del i en större studie om timplanlös skola, skriver om läsningarna ur ett tidsperspektiv. Så här uttrycker sig en pojke i åttonde klass när han fritt får uttrycka sig om tid:

Tiden är grund till allt och vi ungdomar borde ha mer tid till annat än läxor, vi är faktiskt inte unga och glada för alltid. Får vi mer fritid blir skolan lättare att lära och fler skulle sköta sig. Jag tror också mobbningar kan bero på tid, hade vi mer tid skulle vi vara gladare och lugnare så tycker jag om tid. (Ibid., s. 48)

Westlund är skeptisk till att skolan lämnar över ansvaret med undervisningen till eleverna genom att ge läxa. Hon menar att det är föräldrarna som får läraruppgifter ”på delegation” (Ibid., s.79) genom läxan och hon undrar hur läxan påverkar skolans legitimitet i långa loppet. Med läxan blir skolarbetet gränslöst och den gränslösa tillvaron menar hon är riskabel för ungdomarna. Hon skriver att skolan måste ge eleverna tydliga gränser med tidpunkter för undervisning som grundar sig i en åttatimmars arbetsdag i stället för kvalitativa mått som deadlines.

Westlund (2007) menar att det i dag inte finns någon tydlig gräns mellan skoltid och hemtid. ”Skoltiden har traditionellt räknats med utgångspunkt i den tid som kroppen befinner sig i själva skolbyggnaden” (s.91). Med läxan förlängs skoltiden och skillnaden mellan skola och hem blir otydlig likaså gränsen mellan att vara ledig och att arbeta. Buell (2004) är i sin studie ifrån USA kritisk till hur läxor hanteras. Han menar att läxorna inte bara får pedagogiska konsekvenser utan även ger problem i familjerna, inte minst gällande tid. Han menar att före man ger läxor bör man förhålla sig till hur mycket tid elever och föräldrar har för läxor. Westlund menar att skolan allt mer blir barnens sociala mötesplats medan hemmet börjar likna ett klassrum. Gränsen mellan arbete och skola blir suddig. Precis som för de vuxna som har med sig jobbet hem, blir det svårt för eleverna att känna sig helt lediga. Den gränslösa tillvaron är riskabel för barnen. Det gäller att de har förmågan att sätta gränser, så att de kan koppla av ibland.

Hellsten (2000) skriver sin avhandling om läxan ur ett arbetsmiljöperspektiv. Han är kritisk till att eleverna förväntas fortsätta att arbeta efter avslutad arbetsdag. Han gör jämförelsen med barnarbete och hänvisar till att få vuxna skulle acceptera den arbetsituationen. Hellsten intervjuar en biologilärare som gett en omfattande arbetsuppgift till eleverna i åk 8 som skall göras utanför lektionen. Läraren kommenterar det så här i intervjun:

Dom skall kunna arbeta självständigt och ta ansvar själva och dom ska...titta i tidningar, media, för att kritiskt kunna granska, försöka ta reda på vad det verkligen står och ... och dom som då ska ha ett högre betyg dom ska göra det här väldigt bra. (Ibid., s. 166)

Om eleven har fler läxor av den karaktären under veckan i andra ämnen och ytterligare ett prov att läsa på samt de vanliga ”glosorna” och ”matteläxan”, riskeras skollagen med gränsen åttatimmars skolarbete och inget skolarbete över helger eller lov att överträdas betydligt för många av eleverna uppskattar jag. Detta eftersom en skoldag mellan 8.00 och 15.00 inte är ovanligt för högstadiel elever och därmed är redan 7 timmars skolarbete avverkat. Det blir inte mycket tid över för läxorna. Många är trötta efter en dags ordinarie arbete och då förväntas eleverna att prestera genom att vara kritiska, reflektera och repetera för att verkligen minnas det som är viktigt menar Hellsten (2000). Eller är det tänkt att läxan skall göras så snart eleven kommer hem från skolan före eleven hinner bli trött? Vilken läxa skall eleven göra först om det är flera att göra? Är detta frågor som skolan kan vägleda eleverna eller föräldrarna i? Får föräldrarna hjälpa till?

Van Voorhis (2004) konstaterar i sin undersökning ifrån USA att läxan uppfattas som självklar men att den förorsakar en mängd problem i familjer. Hon menar att det behövs kommunikation om läxorna ifrån skolan för att förhindra de problem som många gånger uppstår i familjerna med läxor. Det är enligt henne lärarna som sitter inne med möjligheterna

till att förändra läxorna. Hon föreslår konkreta frågor för lärare att lyfta i formella forum som: tid för läxor, kommunikation med familjer, syfte och involvering av andra familjemedlemmar.

Coutts (2004) visar i sin studie på skillnaden mellan hur elever och föräldrar i USA uppfattar syftet med läxorna. Medan elever upplever läxorna som meningslösa tidsbovar från deras fritid så anser många föräldrar att läxorna är viktiga för deras barns framtida studier. Gill (2004) konstaterar att föräldrarna i USA under det senaste seklet alltid har varit positiva till läxan även om pedagogerna varit skeptiska. Lärare kan ha svårt att se meningen med läxor men känner att föräldrars krav på att ge läxor får styra menar Coutts (2004). Van Voorhis (2004) menar att läxorna, sett ur ett politiskt syfte, tjänar till att signalera till föräldrar och samhälle att skolan har en hög akademisk standard.

Många skolor i Sverige har någon form av terminsschema där prov och övriga läxor står utsatta för att elever och föräldrar skall veta när eleven har läxor. Enligt Westlund (2004) definierar skolan endast läxan som uppgift. När skolan säger att de högst skall ha två läxor om dagen och högst två prov i veckan så sägs ingenting om omfattningen på läxan utan bara antal uppgifter. Om uppgiften/läxan tar fem minuter eller tio timmar i anspråk får inte föräldrar eller elever veta någonting om.

I en tysk studie av Trautwein (2007) analyseras de tyska resultaten från PISA 2000, TIMSS och en nationell studie beträffande läxans värde för att öka kunskaperna i matematik. I undersökningen kom Trautwein fram till att det visserligen ger resultat kunskapsmässigt att göra läxor men att det inte finns något tydligt samband utan oftare negativa samband mellan den tid som läggs på läxan och hur väl eleven lär sig. Den här studien är intressant eftersom det finns ledande skolpolitiker i Sverige som talar för att svenska elever behöver mer läxor och som just hänvisar till de här studierna (Se t.ex. DN, 7/7-2006).

Gill (2004) lyfter fram hur synsättet på läxan och läxans mängd förändrats fram och tillbaka i USA under de drygt 100 senaste åren. Det har inte varit pedagogiska diskurser som präglat förändringarna utan de stora svängningarna har framförallt styrts av politiska skäl som amerikanernas kris i samband med Sovjetunionens lansering av Sputnik och senare även Vietnamkriget. I samband med Sputnik så blev amerikanerna oroliga för att deras skola inte var så bra som den Sovjetiska där man hade lyckats med Sputnik, vilket gjorde att läxorna ökades i skolorna. I samband med Vietnamkriget var det annat som kom i fokus än skolarbete och då sjönk läxbördan.

Läxan är omstridd och visar inga entydiga positiva resultat. Detta gör det relevant att problematisera den med utgångspunkt i hur diskurser ändå tillfälligt fixeras och bestäms i skolpraktiker.

4.2 Läxans utbredning och konsekvenser

I detta avsnitt vill jag peka på några konsekvenser av att läxan fått ett större genomslag och verkar användas mer systematiskt.

Enligt Westlund (2007) verkar läxor ta mer plats hos ungdomar i dag än vad de gjorde 1988. Då var det 9 % av eleverna som nämner läxor när de fritt skriver uppsats om tid, mot 40 %

2005. I undersökningen från 1988 nämns bara stress i 5 % av uppsatserna mot 2005 års undersökning där 29 % nämner stress. Westlund tycks i sin forskning se att läxor och stress går hand i hand. Hon kan urskilja vissa klasser där eleverna är mer stressade än andra och kopplar dessa till klasser som har mycket läxor. I skolverkets undersökning (2007) om trivsel och stress i skolan svarar nästan var fjärde elev i skolår 7-9 att de alltid eller ofta känner sig stressade i skolan. Det visar sig att läxan är den faktor som stressar eleverna mest därefter kommer prov, betyg och för lite tid mellan lektionerna. Resultatet från undersökningen stämmer väl överens med Barnombudsmannens (2004) undersökning om stress hos barn och ungdomar mellan 9 och 16 år. Där har hälften av alla tillfrågade svarat att de alltid eller varje dag känner sig stressade. 77 % av eleverna skriver att skolan är den största stressfaktorn och det är inlämningsarbeten, läxor och prov som är den största stressfaktorn.

Förutom att tidsutrymmet för eleverna att göra läxor på har begränsningar, så kan även den studiemiljö som läxorna förväntas utföras i att ha stora begränsningar. Skolbyggnaden får väl antas vara utrustad för att på bästa sätt gynna studierna för eleverna med lärare och studiesalar. Dessutom är elevens tid schemalagd för att just studera. Men hur ser det ut utanför skolan. Är det en idealisk studiemiljö för eleverna? Finns utrymmet för läxor i ungdomars fritidsschema? Hellsten (2000) menar att läraren ser eleven sittande hemma i lugn och ro och kan lägga ner just så mycket tid som behövs för en speciell uppgift. Eftersom eleven inte då är styrd av några tider så kan eleven själv förlägga sitt arbete till just den tid som passar bäst. Dessutom kan eleven arbeta färdigt i egen takt och utan att bli störd. Hellsten skriver också att den här bilden av eleven kan vara ett önsketänkande från läraren. Läraren kan också skapa en bild av att eleven är en helt annan person än den hon/han är i skolan. En tro på att väl i hemmet kommer eleven att prestera på ett annat sätt än i skolan. Lärarna tror så här, fast de enligt Hellsten vet att flera elever har en aktiv fritid och tränar idrott, utvecklar datakunskaper, är ledare i föreningar och att några sköter hem och syskon.

Sammantaget visar alltså dessa studier problematiken kring att läxan verkar öka och också tas för given. Förväntningar tycks finnas på att läxan skall kunna genomföras av eleven i en slags idealiserad och kanske omöjlig ekvation i tid och rumslig kontext.

5. Teori

I det här avsnittet redogör jag för de teoretiska utgångspunkter jag haft för studien. Det handlar om hur skolan förändrats, hur lärare och arbetslag fått ett ökat ansvar och betydelsen av att samarbete och samordning verkar bli viktigare. Det handlar också om makten kring läxan.

5.1 Lärares samarbete som en del av läxhanteringen

Skolan har med Lpo – 94 övergått ifrån regelstyrning till målstyrning. Staten sätter upp mål och övergripande riktlinjer medan det är kommunerna och skolorna som får uppdraget att

bryta ner och tolka målen till realistiska och verksamhetsnära styrdokument på den lokala skolan. Ohlsson (2004) som gjort undersökningar kring hur skolor organiserar sin verksamhet, menar att med den nya målstyrningen förutsätts det att det finns en gemensam tolkningsbas på skolorna som utgör en grund för ett professionellt lärararbete. Han menar att det dock finns skäl att ifrågasätta om en sådan gemensam tolkningsbas hos lärare verkligen är möjlig.

Ofta framställs lärande och utvecklingsarbete som en tydlig resa att formulera mål och bryta ner till uppgifter. Men studerar man skolans praktik närmare så ser man att det snarare är fråga om en ständigt pågående strävan att få ihop det praktiska vardagliga arbetet med samtalet om detsamma. Skolans mål, oavsett på nationellt eller lokalt plan, låter sig inte enkelt transformeras till gemensamma uppgifter och till utförande. (Ohlsson, 2004, s.75)

Lärares nya arbetsuppgifter med att tolka sitt uppdrag, ställer nya krav på lärarna och organisationen runt dem. Apelgren (2004) som studerat arbetslag i skolorna menar att det är de gemensamma samtalen och de gemensamma handlingarna som möjliggör för den enskilda läraren att hitta sin egen praktik.

Att skapa något nytt innebär också att var och en behöver ifrågasätta och reflektera över hur och på vilket sätt man har formats av sin tidigare praktik. Vad är värt att bevara och vad är värt att förändra? På så sätt kan olikheter integreras och överbryggas och leda till ett nytt sätt att tänka. (Apelgren, 2004, s.137)

Förutom att lärarna skall hitta nya sätt att själva arbeta på för att nå upp till de nya målen i styrdokumentet så förutsätts det samarbete. Stedt (2004) skriver om det informella och formella organiserandet i skolan och menar att det idag är lärarna själva som förväntas veta bäst hur deras arbete skall bedrivas. När det handlar om läxor bekräftar Lärarförbundet att läxor just är en sådan fråga som tillhör lärarprofessionen. Enligt Lärarförbundets ordförande Eva-Lis Peisz ska politikerna hålla fingrarna borta från frågan om läxors vara eller icke vara. "Vi har en målstyrd skola, där lärarna, skolledningen och eleverna kan bedöma och välja hur de ska arbeta i sin skola." (Svenska Dagbladet 31/5 2006)

Stedt (2004) menar att när lärarna fått den viktiga rollen som länk mellan styrdokument och utförande så ställs det högre krav på att lärarna argumenterar och diskuterar om varför de lägger upp skolarbetet som de gör. Enligt Stedts undersökning finns det formella och informella arenor för samtal på skolorna. I de informella samtalen tenderar likasinnade att vända sig till likasinnade. För att bli medveten om andra perspektiv på ett fenomen som läxan krävs det alltså att den lyfts upp i formella sammanhang som informationsmöte, arbetslagsmöte och ämneskonferenser. Detta får också anses vara en relevant utgångspunkt i denna studie för att problematisera hur läxan hanteras och om skolor gemensamt förhandlar kring policy för läxor.

5.2 Läxan, en outtalad självklarhet?

Syftet med läxan för många lärare är att eleverna skall befästa kunskap och verkligen lära sig (Hellsten, 2000). Man kan därför anta att skolan ser läxan som ett viktigt inslag i elevens utbildning. Trots det så problematiseras inte läxan ifrån skolans håll eller explicit i läroplanen. Läxan syns inte heller i direktiv ifrån Skolverket. Dessutom problematiseras inte läxan alls mer än mycket ytligt i enstaka pedagogisk litteratur enligt Hellsten (2000). Detta i sin tur kan

vara en orsak till att inte lärarutbildningar i Sverige erbjuder undervisning för lärare i att ge läxor (Hellsten, 2000).

Diskussioner som förs om läxor från skolan, lärarförbunden, föräldrar och elevers håll är inte särskilt kritiska eller omfattande utan bleka och osynliga. De grupper i det svenska samhället som är mest kritiska till läxor och som syns mest är lärarstuderande och politiker (Keszei, 2007). Varför opponerar sig inte elever mot läxor? Elever använder enligt Westlund (2004) ord som ilska, frustration, sorg, trötthet och uppgivenhet när de fritt får uttrycka sig om läxor och nästan var fjärde elev i skolan uppger att de alltid eller varje dag är stressade i skolan och att den största stressfaktorn är läxan (Skolverket 2007).

Att läxor är ett inslag i skolan som tas för givet och därför hanteras på rutin bekräftas av Scherp (2003) tankar om erfarenhetslärandet. Erfarenhetslärandet är det sätt som är dominerande för lärarna när det gäller föreställningar och slutsatser om hur det egna lärandet byggs upp. Scherp menar att lärares erfarenhetslärande är av central betydelse för undervisningen. Med erfarenhetslärandet bygger lärare upp föreställningar och nya lärdomar som påverkar deras agerande.

Händelser som inte stämmer överens med de egna föreställningarna tenderar att ignoreras eller avvisas. Risker är alltså att erfarenhetslärande leder till att redan befintliga tankemodeller förstärks även om de avspeglar verkligheten på ett dåligt sätt. (Berg & Scherp, 2003, s. 38)

Kanske är det på grund av erfarenhetslärandet som läxan får leva kvar på det sätt som den gör i många skolor idag. Eftersom läxan enligt Hellsten (2000) inte står med i kurslitteratur på lärarutbildningar och varken i timplaner, skolans handlingsplaner eller styrdokument (Keszei 2007) så är den svår att utvärdera eller förbättra. Den fortsätter då att styras av de personliga erfarenheterna. Scherp (2003) ser erfarenhetslärandet snarare som ett konserveringsmedel än som en förändringskraft. Han skriver också att det är viktigt att få perspektiv på ett fenomen för att kunna upptäcka det. Säljö (2000) menar att eftersom skolan alltid kommer stå inför dilemmat med att möta olika gruppers intressen är det viktigt att föra politiska samtal om hur olika legitima intressen kan tillgodoses.

De slags kommunikativa erfarenheter man gör i skolan och den typ av meningserbudanden man konfronteras med där, möter de flesta människor inte i andra miljöer. Den kognitiva socialisation som detta innebär när det gäller sätten att ge och ta mening är grundläggande för framgång i de flesta andra verksamhetssystem. Det är detta som gör skolan till en så viktig miljö för lärande. Men institutionaliserade verksamheter riskerar att bli konservativa och får svårigheter att ta till sig nya sätt att arbeta. (Säljö, 2000, s. 249)

Enligt Leo (2004) är det viktigt att varje skola har en egen handlingsplan för läxor där man tar upp i vilken omfattning samt hur och varför man har läxor på sin skola. Ett sådant styrdokument innebär att läxan måste diskuteras i skolan och göras synlig. Elever och föräldrar får då veta vad som förväntas av dem utöver ordinarie skoltid och kan planera för den tiden. Det här bekräftas också av den svenska läroplanen för grundskolan där det står:

Att den enskilda skolan är tydlig i fråga om mål innehåll och arbetsformer är en förutsättning för elevers och vårdnadshavares rätt till inflytande och påverkan. Det är inte minst viktigt för den enskildes val i skolan. (Lpo-94, s. 6)

Westlund (2007) menar att det är viktigt att man som lärare är vaksam på vad det innebär att elever och deras föräldrar i ökad omfattning får ansvar över elevernas inläring. Med en läxpolicy på skolan där skolans lärare är med och utformar en sådan kan lärare ges tillfälle att

reflektera över läxan och hur den skall användas på bästa sätt i förhållande till det uppdrag lärare har.

Det kan tyckas paradoxalt att läxan lever kvar i dagens mer gränslösa skola och mycket tyder på att läxan blivit en del av en mer gränslös skola. Gränserna för läxan är flytande i tid och rum och den tillämpas som en lösning på en rad problem. Få initiativ verkar tas för att få den konsekvent och mer synliggjord i tid och rum. Jag kommer därför att studera hur ramarna för läxan hanteras, framförallt genom regleringar i skollag och läroplan, och hur lärare och skolledare uppger att de samarbetar kring denna problematik. Detta arbete handlar därför om gränsdragningar kring läxan mellan skola och fritid, obligatoriskt och icke-obligatoriska uppgifter osv., men också hur begränsningar kan förhandlas fram i skolans pågående arbete, i diskussioner och samordning.

Jag ser läxan som en del i en social praktik (Säljö, 2000). Det hänger ihop med erfarenhetslärandet och lärares och skolledares delade praktik som har att hantera denna typ av frågor. I denna praktik har rutiner vuxit fram kring hur läxan ska hanteras och blivit rotade på olika sätt, men dessa är också möjliga att förändra. Detta sker enligt Ohlsson (2004) genom språkliga och kommunikativa sammanhang där policydokument nationella och lokala kan förhandlas och få nya innebörder över tid.

5.3 Ett sociokulturellt perspektiv på läxan

Enligt Säljö (2000) har vi människor gjort otroliga framsteg under de sista tiotusentals åren trots att vi biologiskt knappt har utvecklats någonting. De här framstegen hos människan kan man inte hitta i hjärnans kemi eller i nervsystemet för där har vi inte förändrats. Förändringarna kan man i stället hitta i funktioner som ligger utanför människan dvs. i de verktyg och redskap vi använder för att ta itu med vår omvärld samt det sätt vi har organiserat vår omvärld på.

Den historiska utvecklingen finns närvarande i det nuvarande. Men i alla dessa processer är kommunikation/interaktion mellan människor avgörande. Det är genom kommunikation som sociokulturella resurser skapas, men det är också genom kommunikation som de förs vidare. Detta är en grundtanke i ett sociokulturellt perspektiv. (Säljö, 2000 s. 22)

Genom kommunikation har en kollektiv kompetens bildats hos människan. Eftersom språket och verktygen utvecklas hela tiden och eftersom kulturer förändras så finns det ingen gräns för hur långt människan kan utvecklas menar Säljö (2000). Med skriftspråket har människans kunskaper utvecklats markant. Samtidigt som skriftspråket öppnar upp för en mängd möjligheter och för människan en möjlighet att resa i tid och rum så finns ett begränsande inslag i kommunikationen som är av betydelse och det är den envägskommunikation som en text påbjuder.

Att *sam*-tala är också att *sam*-tänka. En skriven text däremot är i stor utsträckning utlämnad till sin läsare och dennes tolkningar. Kommunikationen i en skriven text är enkelriktad och avsändaren är inte närvarande. (Säljö, 2000 s.191)

En viktig aspekt på läxan i ett sociokulturellt perspektiv är att den sociala mötesplatsen för kunskapsdelning som skolbyggnaden erbjuder inte finns att tillgå när eleven lämnas hemma med sina läxböcker. Granath (2008) lämnar en intressant formulering: "När lärande reduceras

till ett individuellt projekt får inte eleverna tillgång till den måttstock på kunskap och ämnesinnehåll som elever och lärare i ett klassrum kollektivt kan ge varandra” (s. 28). Säljö (2005) menar att det är värt att beakta i pedagogiska miljöer att kommunikationen ansikte mot ansikte möjliggör att få ta del av andras förståelse och därmed få återkoppling till en gemensam förståelse. ”Samtalet har varit, är och kommer alltid vara den viktigaste arenan för lärande” (Säljö, 2005, s. 33).

5.4 Läxan som disciplinerings teknik

Läxan i den svenska skolan i dag tycks vara omgärdad av diskursiv slutenhet. Leo (2006) talar om läxan som en del av disciplineringsprocessen av förandet av barn till skolelever. Makten över eleverna blir tydlig. Även Westlund (2004) talar om maktperspektivet på läxan. ”Enskilda lärare förefaller ha makt och befogenhet att efter eget skön bestämma hur stor del av elevers (och föräldrars) fritid som ska invaderas av läxor” (s. 65). Makt är ett begrepp som ofta kopplas till stränga våldsanknutna regler och auktoritära ledare. Men enligt Foucault (1987) så utövas makt snarare genom implicita tekniker. Enligt Foucault kan inte makt ägas. Makt uppträder i stället i interaktionen mellan tekniker, strategier och normer för institutioner och människors anpassning till dessa. Det är genom normer som makten utvecklas i sociala sammanhang. Foucault (1987) använder begreppet disciplinering när han beskriver de tekniker som används för att styra och fostra individer på institutioner som t.ex. skolor. Det kan omsättas att på en skolnivå handla om hur tekniker differentierar genom att elever som inte klarar läxan eller kan förhålla sig till normerna för läxan skiljs ut. Målet är att forma elever till att falla inom normerna så att de blir lydiga och självreglerade. I Granaths avhandling (2008) beskrivs just hur två i skolan förekommande aktiviteter loggböcker och utvecklingssamtal kan tolkas som disciplinerings tekniker.

I all undervisning sker någon form av inspektion; examinationer, förhör, utvecklingssamtal och loggböcker är sådana exempel. Lärares blick definierar, värderar och har makt att benämna andra, det vill säga elever. (Granath, 2008, s.31)

Den gränslösa läxan, kan jag tolka som en av skolans disciplinerings tekniker. Enligt Granath (2008) så handlar ofta disciplinerings tekniker i skolan idag om självdisciplinering och om den nära kommunikation som sker mellan lärare och elever. Denna disciplinerings teknik är också beroende av att människor själva är villiga att se till att läxan fortsätter att användas och anses viktig.

Läxan som disciplinerings teknik kopplar jag till Foucaults beskrivna övervakningsmekanism panopticon (1987). Foucault (1987) beskriver en övervakningsmekanism som gör det möjligt att få en person att känna sig övervakad trots att personen i fråga inte behöver vara det. Övervakningsmekanismen kallas panopticon och var tänkt att användas på fängelser. I panopticon så finns ett kontrollrum i ett torn i mitten av en fängelsebyggnad. I kontrollrummet kan alla fängelseceller övervakas men det går inte för fångarna att se in i kontrollrummet vilket innebär att fångarna kan känna sig övervakade trots att de inte ens behöver vara någon vakt i kontrollrummet. Genom dagens övervakningskameror kan ju liknande effekt uppnås. Eftersom läxan är obligatorisk undervisning men skall göras utanför lärarens kontroll i tid och rum krävs förstås någon form av strategi för att läxorna ändå skall göras. Panopticon eller övervakningskamerornas effekter kan omsättas till läxan i skolan genom att de skall göras av eleven själv utanför klassrummet och med kontroll av läxförhör

som kan kopplas till bedömning och betyg. Det är upp till läraren att besluta vilka frågor som skall ställas på förhören, hur och om förhöret eller kontrollen av läxan skall göras. Eleven skall alltid räkna med att bli kontrollerad även om kontroller inte alltid görs. Läxan kan sorteras under disciplinerings tekniker som kräver självdisciplin, vilket inte alltid är av godo, tolkar jag eftersom så många elever upplever läxan som mycket besvärande (Barnombudsmannen, 2004, Skolverket, 2007, Westlund, 2004).

Andreasson (2007) har i sin avhandling studerat hur elever som bedöms ha svårigheter i skolan konstitueras i skolans dokumentation. Hon menar att läxor är en av de vanligast förekommande åtgärderna i elevplanerna för skolelever som bedöms vara i svårigheter med skolarbetet. Det finns faktorer enligt Andreasson som pekar på att skolan och föräldrarna ser läxan som en del i skolans socialiseringsuppdrag. Eleverna skall i denna socialiseringsprocess inse att läxarbete kan ge belöning i framtiden. Detta kan leda till problem eftersom elever kan ha svårt att inse betydelsen av att läxarbete för framtiden. Andreasson (2007) visar att läxan har disciplinerande och moraliska inslag. När eleven inte arbetar tillräckligt i skolan så är läxa åtgärden. Läxa kan användas som korrigerande för att visa på att arbetar man inte ordentligt på lektionen så blir bestraffningen läxa.

Läxans makt tycks leva vidare, trots det motstånd som ändå verkar finnas, genom anpassningen och disciplineringen av både elever, föräldrar, lärare och skolläda till läxans normer. Läxan tas för given och normerna hjälps till att upprätthållas av alla parter som deltar i skolpraktikers normer och maktspel. Det är också denna syn på läxan som jag relaterar till i min undersökning och analys.

6. Metod och perspektiv

I det här avsnittet presenterar jag det perspektiv jag lägger på hanterandet av det empiriska materialet och för den metod jag använt för att samla in den. Jag redogör också för urvalet samt för undersökningens värde och de etiska överväganden jag gjort.

6.1 Kritisk samhällsvetenskaplig metod

Det perspektiv jag lägger på hanterandet av det empiriska materialet i den här uppsatsen grundar sig i en kritisk samhällsvetenskaplig metod. Denna metod härstammar ifrån kritisk teori och postmodernism. Kritiskt samhällsvetenskapligt forskningsperspektiv inriktar sig på att noggrant undersöka dominerande idéer och diskurser.

(...)rent *innehållsligt* riktar sig den kritiska forskningen sin uppmärksamhet mot situationer, relationer, händelser, institutioner, idéer, sociala praktiker och processer som kan anses utöva förtryck eller vara präglade av diskursiv slutenhet. (Alvesson & Deetz, 2000, s. 163)

De diskursiva slutenheter som jag väljer att lägga perspektiv på i min undersökning handlar om normerna och hur läxan tas för given och därmed också riskerar att bli gränslös i tid och

rum. Det har att göra med den sociala praktik där den här typen av överenskommelser och rutiner kan ha fått fäste genom erfarenheter, händelser osv. så som Alvesson & Deetz (2000) menar.

Att vara kritisk är inte synonymt med att man är negativ. ”Det tjänar främst strävan att öppna den obestämbarhet som modern samhällsvetenskap, vardagliga uppfattningar, rutiner och praktiker slutit till” (Alvesson & Deetz, 2000, s. 119). Att vara kritisk för mig i det här sammanhanget handlar om att genom granskning i olika eller nya synvinklar bryta invanda sätt att se på läxan som företeelse. Syftet är att öppna upp och hitta flera nya sätt att förhålla sig till det jag undersöker. Scherp (2003) menar att genom att sätta sig in i någon annans perspektiv kan det egna perspektivet påverkas. Forskningen skall alltså inte hitta en ny orubblig sanning utan tvärtom. ”Den kritiska forskningen försöker engagera sig i sanningens maktdynamik utan att göra sig själv till slutlig domare över sanningsanspråken eller de nya kunskapsregimerna” (Alvesson & Deetz, 2000 s. 56). Jag vill undersöka om det hos lärare och skolledare finns åsikter och erfarenheter om läxor som kan lyftas fram till förslag på alternativa sätt att hantera läxan. Ett viktigt element i den kritiska forskningen är att inte ta den sociala världen som självklar utan som ganska egendomlig. Är läxan så självklar att den inte alls behöver ifrågasättas? Har läxan blivit som luften runt omkring oss? Så länge läxan är synonym med undervisning som är lärares personliga angelägenhet och inte ifrågasätts eller problematiseras för lärare eller elever tror jag att risken är stor att läxan förblir som den är. En nackdel med att hantera läxan som ett självklart men osynligt fenomen i skolan är att den inte kommer i fokus för utvärdering. Därmed riskerar läxan att bli en viktig del av skolan som inte kan bedömas eller mätas.

Tillvägagångssättet kan belysas i tre element där det första steget handlar om insikt och tolkning. Vad är det som behöver granskas, vad sägs egentligen. Här studerar jag skillnader i lärare och rektors åsikter och hanterande av läxan och ställer dem mot de ramar vi har som styr skolan. Jag undersöker vad det är som gör att det undersökta objektets skenbara karaktär bevaras och formas på det sätt som görs. Undersökningen ifrån det första elementet presenteras främst under resultatet. Det andra steget som jag behandlar under analysdelen handlar om kritik. ”Att uppmärksamma hur vissa diskurser och innebörder, som är förbundna med olika former av formell och ideologisk makt, systematiskt privilegieras är alltså ett avgörande element inom kritisk forskning” (Alvesson & Deetz, 2000, s.159). Jag försöker tydliggöra olika aspekter kring hanterandet av läxan, som normer och gränser för läxorna och sätta in dem i tidigare forskning. Det tredje steget, som jag främst behandlar under diskussionsdelen men även i analysdelen, handlar om transformativ omvärdering. Att visa på nya sätt att förhålla sig till gamla sanningar. Poängen är alltså inte att skapa en ny teori som skall dominera utan att skapa andra sätt att se och tänka om läxor, i sammanhang där grupper kan uttrycka sig och handla. Genom undersökningen vill jag kunna lyfta fram olika alternativa sätt att förhålla sig till läxan.

6.2 Tillvägagångssätt och urval

I undersökningen har jag genomfört nio intervjuer av rektorer på nio olika skolor för skolår 7-9. Egentligen var detta åtta intervjuer och en enkät eftersom jag inte kunde träffa en av rektorerna personligen. Dessutom har jag gjort en enkätstudie med lärare i skolår åtta och nio på de nio skolor där jag gjorde intervjuerna där jag fått 82 svar. Jag valde att göra mina

undersökningar på skolor i tre olika kommuner i Västsverige för att få spridning mellan områden och därmed möjlighet till större spridning på svaren. Mitt mål var att få komma till skolor med olika sociala upptagningsområden och det lyckades jag med. Två av skolorna har upptagningsområde med föräldrar ur lägre socialgruppsstillhörighet och tre av skolorna har ett upptagningsområde med hög socialgruppsstillhörighet hos föräldrarna. Jag fick erfara att det inte är så lätt att styra valet av skolor själv. Mitt tillvägagångssätt var att ringa till rektorn på skolan. Jag lämnade meddelande om att de skulle ringa tillbaka då jag inte fick svar. När jag inte kunde lämna meddelande så skickade jag ett mail. De rektorer som uppgav att de var upptagna till en viss tid ringde jag sedan upp på den tiden. Det var svårt att komma i kontakt med rektorerna men de få som jag fick tala med tackade ja till undersökningen. Det strategiska valet av olika skolor fick jag släppa efter att inte fått en enda kontakt efter flera timmars försök. Jag började i stället med att beta av område efter område och efter att ha kontaktat över 40 skolor hade jag fått sju olika skolor att göra undersökningen på. Inom några veckor fick jag ytterligare kontakt med två rektorer som ringde upp mig efter att ha fått mitt meddelande. Frågorna till rektorerna var halvstrukturerade på så sätt att jag frågade sex färdiga frågor med öppna svarsalternativ på fem av frågorna. Till en av frågorna fanns det färdiga svarsalternativ. Jag ställde även följdfrågor.

Lärarna till enkätsvaren fick jag tag på med hjälp av rektorerna som informerade lärarna och hjälpte till att lämna ut enkäterna och i några fall genom att jag presenterade undersökningen själv för lärarna och lämnade ut enkäterna på "allpersonalmöte". Jag skickade med ett missivbrev med frågeformuläret. Nackdelen med utlämnandet av enkäterna på det sätt jag gjorde är att jag inte har någon kontroll över bortfallsfrekvensen eftersom jag inte vet hur många som tog emot enkäten. I de fall där jag själv informerade och lämnade ut enkäten fick jag färre svar än när rektorn lämnade ut enkäten. Eftersom jag skickade med ett tomt svarskuvert, med min handstil där jag lämnade angivelser om att de skulle klistra igen kuvertet och lämna på anvisad plats så anser jag att lärarna kunde känna sig säkra på att deras svar inte lästes av någon annan än mig. Bäst svarsfrekvens fick jag då enkäterna besvarades i grupp på konferenstid. Sammanlagt fick jag 82 enkätsvar från lärare vilket jag upplever som tillräckligt för att göra min undersökning på materialet. Tre av enkäterna lämnades dock in utan att vara besvarade. Frågeformuläret bestod av sex öppna frågor där det till en fråga fanns färdiga svarsalternativ. För att säkerhetsställa målgrupp då det inte var jag som lämnade ut enkäterna fanns också en rad för att fylla i vilka skolår man undervisade i.

Trost (2001, s.16) menar: "man kan hävda att enkäter alltid är av huvudsakligen kvantitativ natur i den meningen att man t.ex. vill kunna säga hur många procent som tycker eller gör på ett visst sätt och hur många som inte gör det." I min undersökning är jag ute efter att följa diskussioner och argument för att få en förståelse för hur läxorna hanteras, så min enkätundersökning är av kvalitativ art och enkäterna kommer att tolkas kvalitativt samtidigt som jag ibland använder kvantitativa mått för att beskriva resultatet. Syftet med att använda enkäten för mig är att nå till många lärare för att få en bredd på svaren. "Om frågeställningen gäller hur ofta, hur många eller hur vanligt, skall man göra en kvantitativ studie. Om frågeställningen däremot gäller att förstå eller att hitta mönster skall man göra en kvalitativ studie." (Trost, 2001, s. 22)

6.3 Värdet på undersökningen

Reliabiliteten på min uppsats påverkas av de mätverktyg jag har valt. Genom intervjuer och enkäter i undersökningen har jag fått fram argument och information som ligger till grund för mitt resultat. Genom enkäterna med 79 svar har jag fått en bredd med olika argument kring hanterandet av läxor. Frågorna till intervjuerna och enkäterna provade jag i pilotstudier på en rektor och två lärare. Därefter gjorde jag ändringar i frågorna i enkäten för att tydligare få fram svar som svarade på de frågeställningar som jag har i min undersökning. Med intervjuerna av rektorerna har jag fått en liten inblick i skolornas sätt att hantera läxor. I intervjuerna har jag haft möjlighet att ställa följdfrågor som har gjort att förståelsen för deras svar har fått en djupare betydelse. Denna möjlighet har jag inte haft i enkätstudien. Att vara med på skolorna och observera hade varit ett annat sätt där jag kunnat få empiriskt underlag till uppsatsen. Av tidsmässiga skäl valde jag dock inte den metoden. Att genom intervjuer eller enkäter undersöka elevernas uppfattning om skolans hanterande av läxan hade kunnat ge resultatet ytterligare en dimension.

Validiteten i uppsatsen handlar om giltigheten på uppsatsen. Det empiriska materialet till uppsatsen kan inte ses som "data". Materialet är hämtat i en kontext som påverkar "datan" på olika sätt. Det poängteras av Alvesson & Deetz (2000) att subjektiviteten både hos forskaren och hos personerna som deltagit i enkätundersökningar eller intervjuer måste lyftas fram. Som forskare väljer du inriktning, du väljer bland svar du får och du intresserar dig subjektivt för viss sorts information. Förutom denna uppsats har jag skrivit både B och C-uppsats om läxor tidigare. Jag är grundskolelärare och har egna ungdomar som just passerat skolår 8 och 9. Därför har jag en mängd egna erfarenheter av läxor som har påverkat mig till min personliga syn på läxorna. Trots att min ambition är att vara så objektiv som möjligt, påverkar förstås denna syn mig till att lyfta fram det som jag tycker är viktigt. Som respondent i en intervju eller vid svarandet på en enkät så är det också många subjektiva krafter som spelar in. Det kan vara förväntningar på svar, tolkning av frågor, historia med relationer till situationer eller personer som kopplas till ämnet och skillnad i språkbruk som gör att generaliserbarheten bör beaktas i empiriskt material. Jag är på det klara med att det resultat jag har fått är hämtat ifrån subjektiva berättelser och svar. Att jag fick fler svar från lärarna där rektorerna delade ut enkäterna kan ha viss betydelse för svaren. Genom det kritiska perspektivet i undersökningen finns det risk för att jag koncentrerar mig så mycket på förändring, diskrepanser och orättvisor att jag inte lyfter fram det som fungerar väl idag.

Generaliserbarheten på uppsatsen har brister eftersom undersökningen endast är gjord på ett begränsat område i Västsverige. Urvalet styrdes av de rektorer jag fick kontakt med av de 40 skolor som jag kontaktade. Syftet för mig med att ha öppna frågor i enkäten, är att lärarnas egna åsikter skall komma i fokus i deras svar.

6.4 Etik

Jag har fått göra ett antal etiska övervägande i mitt arbete. I samband med intervjuerna och i missivbrevet informerade jag rektorerna och lärarna om att jag inte skall lämna ut några namn på personer eller skolor. Dessutom informerade jag om att uppsatsen skall skrivas så att inga personer eller skolor kan härledas. Jag har fått göra vissa övervägande när jag gjort sammanställningarna så att inte rektorn på skolan skall kunna identifieras av lärarna eller så

att inte en specifik skola skall kunna urskiljas. Jag har i några fall ändrat uttryck i de kommentarer ifrån lärare eller rektorer som jag tagit med för att inte lämna ut någon person eller skola när de rört sig om uttryck som varit specifika för den enskilda skolan.

7. Resultat

I det här kapitlet har jag sammanställt lärare och rektorers svar på de olika intervjufrågorna och enkätfrågorna. Detta är gjort under sju olika innehållsrubriker som svarar mot syftet på undersökningen och mina frågeställningar. Jag väljer att analysera svaren i nästa kapitel.

Jag har tagit emot 82 enkäter varav tre är inlämnade helt utan svar. Jag gör en kvalitativ undersökning av enkätsvaren men då och då använder jag kvantitativa uttryck som flera, få, hälften eller antal svarande i procent. De nio rektorernas svar varvar jag med lärarnas 79 svar. Först presenterar jag lärare och rektorers sätt att förhålla sig till Lpo-94 och skollagen. Därefter går jag in på lärare och rektorers uppfattningar om tiden för läxan. Sedan presenterar jag hur läxorna planeras mellan lärarna. Avslutningsvis tar jag upp frågan om allmän läxpolicy och vad lärare och rektorer i min undersökning ger för personliga uttryck om läxor och policy för läxor.

7.1 Läxans koppling till Lpo-94 och skollagen

Det är varken skollagen eller Lpo-94 som dominerar när läxorna planeras eller diskuteras i de skolor jag gjort min undersökning på. Få av lärarna uppger att de vet vad det står i läroplanen om läxor. Fler rektorer känner dock till detta. En lärare uttrycker det så här i enkätsvaret: ”Nej det känner jag inte till. Jag tror inte att lärare eller skollagen är säkra på varför vi har läxor.” Detta argument förstärks av lärarnas och rektorernas få kommentarer till vad som står i Lpo-94 eller skollagen. De kommenterar med få undantag mycket ytligt direkt till att det står om individualisering, eget ansvar och föräldradeltagande men få kopplar vidare till hur de tolkar och applicerar detta på läxan. Fler kommentarer lämnas om sådant som gällde under Lgr 80 eller annat, än kommentarer på vad det står i Lpo-94 eller i skollagen om läxor.

Det är endast några få lärare som visar sin tolkning av Lpo-94 beträffande läxor. En tolkning handlar om individualisering där någon lärare menar att det därför är svårt att ge kollektiva läxor. Någon menar att det inte går att tolka att det är bra med läxor utan att det bara är en gammal tradition som skall hållas vid liv. Man har rätt att ge elever hemuppgifter är också en tolkning som görs. ”Om jag som lärare tycker att det finns behov av läxor så har jag rätt att ge det lika väl som jag kan använda kartor, film eller studiebesök i undervisningen.” En lärare gör en tolkning till läxan beträffande termerna inflytande och samarbete mellan lärare och elever och skriver att de är tillämpbara på läxan. Hur inflytandet och samarbetet kopplas till läxan skrivs det inte mer ingående om. Vad gäller läxor över helger och lov är de flesta lärare och rektorer ense. Skolan skall inte lämna ut läxor över helger och lov. Några lärare menar dock att det förekommer. En lärare kommenterar att det enligt skollagen inte är tillåtet att ge

läxor över helger. För övrigt är det ingen lärare eller rektor som nämner något om begränsning i skolarbetstid enligt Skollagen.

7.2 Konsensus kring läxtiden

När det gäller lärares och rektorers uppskattning av hur mycket tid elever lägger på läxor så framgår det att det inte är något som man på skolorna diskuterar i öppet forum. De flesta kommenterar tydligt att det inte går att göra en uppskattning av tiden eftersom alla elever lägger så olika mycket tid på läxorna. Ingen lärare hänvisar till att de har reflekterat över hur lång tid de har tänkt att eleverna skall lägga på den läxa de lämnar ut. Flera lärare menar att eleverna skulle behöva lägga mer tid på läxorna än vad de gör. Någon menar att eleven kan lägga tre timmar på en enskild läxa. En annan att två timmar behövs för läxor. En och en halv timme är så lång tid i genomsnitt som lärare och rektorer i min undersökning uppskattar att elever skolarbetar på vardagkvällar. Den skola som uppger att eleverna i genomsnitt arbetar kortast tid med läxor uppger 1 tim i snitt medan den skola som uppger att eleverna arbetar längst tid med läxor uppger 2 tim och 45 minuter. Några lärare tror att eleverna på skolan lägger ca 30 minuter på läxor under vardagkvällar medan andra lärare på samma skola tror att det är en och en halv eller tre timmar. Två skolor är ganska ense i personalgruppen beträffande hur lång tid eleverna lägger på läxor. Där skiljer det endast 30 minuter mellan den lärare som har angett kortast tid till den som har angett längst tid. Fyra skolor har en variation på över två timmar i svaren mellan uppskattad kortast eller längst tid. Hälften av rektorerna uppskattar läxornas omfattning i tid på skolan med endast 15 minuters ”felmarginal” mot snittet som lärarna på den egna skolan gjort i uppfattningen av tid för läxor.

Ett par lärare hänvisar till överenskommelsen på skolan att inte ge läxor över helger. Få lärare eller rektorer menar att skolorna lämnar ut läxor till eleverna över helgen. Många menar dock att eleverna själva väljer att göra sina läxor på helgerna istället för det är då de har tid. Olika anledningar till att elever gör läxorna på helgerna kommenteras av lärare: ”Föräldrarna vill att eleverna skall ha med sig läxor hem över helgen för då har de tid att hjälpa till.” Eleverna kan ju välja att göra läxan under helgen istället för vardagkvällar om de är upptagna då.” Ibland ligger ju läxor till måndagar om ämnet bara är schemalagd till måndag. Men då har ju eleven haft en hel vecka på sig.” Flera lärare uppger ändå att eleverna har provstudier att göra över helgen. Då gör lärare åtskillnad mellan läxor och provstudier.

7.3 Svårigheter med uppskattning av läxans tid

De flesta rektorer hänvisar till att problemet med att uppskatta läxan i tid handlar om ambitionsnivån. Endast en rektor hänvisar till att det tar längre tid för vissa elever att lära sig läxan. För övrigt menar en rektor att det handlar om hur väl eleverna arbetar på lektionen och en annan att det finns olika perioder med mer eller mindre läxor. Lärarna å sin sida hänvisar ofta till att läxorna tar olika lång tid att göra för olika elever samtidigt som ambitionsnivån också är en avgörande faktor. Lärare menar att de bara kan svara för sitt ämne när det gäller att uppskatta tid och att de inte har någon överblick. En annan viktig faktor menar några lärare är att det handlar om hur väl eleverna utnyttjar lektionstiden. På två av skolorna har eleverna

schemalagd egen arbetstid där eleverna ofta väljer att göra sina läxor vilket också gör att det är svårt att uppskatta hur mycket som eleverna läxarbetar efter skolan.

7.4 Planering av läxbördan

Ingen av de skolor jag gjorde min undersökning på har någon tydlig samplanering av läxorna. På några av skolorna menar rektorerna och vissa lärare att man har planering i början av terminen men ingen skola var ense om detta. I alla skolor utom en menar över hälften av lärarna att det inte förekommer någon samplanering mellan lärarna beträffande läxorna. Däremot förekommer det viss planering i några arbetslag beträffande läxorna. Den vanligaste ”planeringen” av läxorna som flera lärare hänvisar till handlar om att eleverna talar om när det har blivit för mycket läxor. Några lärare hänvisar till att eleverna tidigt på terminen talar om när det har blivit för mycket läxor någon dag och att klassföreståndaren åtgärdar detta. Många lärare poängterar att de självklart är villiga att ändra läxdag efter elevens påpekande om för mycket läxor. I beskrivningar kring hur läxan planeras anger några att eleverna i sitt hemklassrum har en tavla där läxorna skrivs upp. Tidsbrist är den vanligaste anledningen till att inte läxorna samplaneras. Däremot är det vanligt att proven planeras på skolorna och att ett provschema skrivs ut.

Över hälften av lärarna anger att det inte känner till omfattningen i tid som elever förväntas lägga på andra läxor än de som de själva ger. Bara sex procent av lärarna anger att de vet hur mycket tid eleverna förväntas lägga på andra ämnen. Anledningarna till att de vet är att de talar med eleverna varje vecka eller att de har egna barn på skolan. Ett annat sätt som uppges är att man talar med sina kollegor och frågar. Flera lärare uppger att de tycker att det är ett problem att man som lärare inte har den helhetsöversikten över elevernas läxor. ”Nej, men jag vet av erfarenhet att många lärare bara ser till sitt ämne och de är ofta pressade av kursplaner och gärna lägger på läxor.” ”Överlag ser terminernas belastning för dålig ut. Man börjar utan prov för att sedan köra på orimligt mycket under vissa perioder.” ”Eftersom läxorna är uppskrivna i hemklassrummet så har vi i alla fall koll på vilka läxor de har men inte hur mycket tid de tar i anspråk.” Andra lärare är mer uppgivna eller mindre intresserade i sina svar beträffande möjligheten att känna till elevernas läxbörda. ”Det är omöjligt att veta hur mycket tid varje elev lägger på en läxa och skulle behöva lägga på en läxa för att klara den. Lika omöjligt är det att varje vecka känna till alla andra ämnens läxor.”

7.5 Läxpolicy

Ingen skola har någon dokumenterad läxpolicy i sina egna styrdokument eller handlingsplaner. Läxor tycks inte heller diskuteras eller utvärderas i öppna samtal på skolan. Flera skolor har däremot odokumenterade policys för läxorna. En sådan odokumenterad policy finns när det gäller antal läxor per dag. Två skolor har en vedertagen policy som säger högst fyra läxor per dag och högst två prov i veckan. De flesta skolorna hänvisar till regler om att inte ha läxa till måndag eller över helger eller lov. En skola har en policy som säger att ett skriftligt läxförhör skall räknas som prov. Anledningen till den policyn var elevernas protester. En annan policy är att man på skolan lämnar över läxorna till lärarna att ansvara för själva. ”Det är upp till pedagogerna. Mycket pedagogisk frihet i förhållande till rimlighet i

läxornas omfattning så att eleverna hinner med annat än skoljobb” svarar en rektor. Vad gäller policy beträffande tid för läxor så menar en rektor att skolan har en oskriven regel som säger minst 1 timmes läxa utöver skoldagen. Ett par rektorer hänvisar till att skolan hanterar läxorna öppet genom skolans lokala hemsida så att lärare, elever och föräldrar lätt kan ha överblick på läxorna. Det verkar vara de främmande språken som man rättar sig efter på skolorna när det gäller att bestämma läxdagar. Språken får bestämma först verkar vara en allmän policy på flera av skolorna.

7.6 Problem och signifikans med läxan

Trots att inte läxorna tycks vara ett ämne som idag utvärderas eller som det struktureras upp normer för på skolorna så är det synligt i flera av kommentarerna att lärare och rektorer tycker att läxor är mycket viktiga. ”Problemen med att hamna efter i skolan börjar just med att eleven inte gör sina läxor.” Flera lärare och rektorer kopplar ihop dåligt gjorda läxor med att elever inte lyckas i skolan. ”Man kan ju inte förvänta sig bra betyg i fall man inte arbetar. Läxarbete varje kväll så är mycket vunnet”. Det finns lärare som menar att läxorna hör till skolan annars hinner man inte med det som krävs. Flera lärare skriver att läxorna är till för att nå målen. En lärare poängterar hur viktigt det är att nå målen i jämförelse med läxdiskussionen. ”Vårt uppdrag i grundskolan är ju att försöka nå målen godkänt i respektive ämne och jag anser att den frågan är mycket större än ‘the issue of homework’.”

Att elever är stressade på grund av för många fritidsintressen kommenteras också i enkäten och av rektorerna. En anledning till att läxorna kan vara betungande för eleverna är att de inte kan planera, menar någon lärare. Ett par rektorer hänvisar också till den bristfälliga hjälp som eleverna har av många föräldrar som inte hjälper sina barn med läxorna och kanske har fler barn att ta hand om på kvällarna. Lärare och rektorer hänvisar ofta till att föräldrarna vill att barnen skall ha läxor. De hänvisar till att på föräldramöten så kommer ofta frågan upp om för lite eller för mycket läxor.

Ett par skolor har schemalagd egen arbetstid för eleverna. Vad som skall göras på den tiden får jag tyvärr inte reda på i min undersökning. Men att den kan förknippas med läxan blir synligt. Någon rektor kommenterar att det ibland diskuteras huruvida eleverna får göra läxan under denna tid. Några lärare hänvisar till att det är svårt att avgöra hur mycket tid eleverna lägger på läxorna efter skoltid eftersom en del av läxornas görs under den fria arbetstiden. De menar också att möjligheten att göra läxan under den fria arbetstiden drar ner tiden för läxan utanför schemalagd skoltid.

7.7 Förändrat sätt att ge läxa

På enkätfrågan om hur lärare förändrat sitt sätt att ge läxor lämnar många lärare långa svar. En stor del av lärarna beskriver här sin personliga policy för att ge läxor och de varierar anmärkningsvärt stort även mellan lärare på samma skola. Här är kommentarer av sex lärare från samma skola:

- ”Jag är tuffare i bedömningen av läxan men har inte ändrat sättet att ge dem.”
- ”Tidigare hade jag läxor under mer eget ansvar för eleverna men nu styr jag mer för jag ser att eleverna inte gör dem i fall man inte ligger på och tjarar.”
- ”Försöker undvika läxor.”
- ”Jag ger inte så mycket läxor. Eleverna får i stället dead lines.”
- ”Arbetar nu mer projektinriktat och därför mer läxor av längre karaktär: Läsning av litteratur, skrivande av arbeten etc. Inte så mycket ”korta” läxor. Hinner de inte med på lektionerna får de jobba hemma.”
- ”Med tanke på elevernas omvärld då de utsätts för så många intryck har jag valt att minska läxantalet. Eleverna lever i en stressad värld och hjärnan behöver emellanåt regelbundet vila. Jag anser att eleverna tillsammans med andra (sociokulturellt) lär sig bäst och att de skall kunna hinna med det mesta av sitt skolarbete under skoltid.”

En språklärare hänvisar också till att hon/han inte har förändrat sättet att ge läxa på eftersom det är samma stoff som skall läras in. Flera matematiklärare skriver att de har fått ge efter på sitt sätt att ge läxor efter att eleverna på senare år prioriterat bort matteläxan för andra läxor. Tidigare gav de fasta läxor men nu så ger de läxor på beting i stället. Det som inte har hunnits med på lektionen får göras klart hemma. Hälften av lärarna skriver att det på något sätt förändrat sitt sätt att ge läxa på under sina år som lärare. Den viktigaste och klart vanligaste orsaken till att lärarna förändrat sitt sätt att ge läxa är att lärarna rättar sig efter elevernas behov eller önskemål. När det gäller hur lärare har förändrat sig så är variationen stor. Det är tydligt att det är lärarnas personliga ställningstagande till att förändra läxan som styr. Ett par lärare skriver om att de tycker att elever har så mycket läxor i andra ämnen så att de själva gjort avkall på sina egna läxor för elevernas skull. Några hänvisar till att eleverna har så mycket fritidsintressen som gör att de inte hinner med läxorna.

Att öka skoldagens längd och ta bort de obligatoriska hemläxorna är flera av respondenterna inne på när det gäller tänkbara förändringar. Några hänvisar till att läxorna inte passar ihop med Lpo -94. En rektor hade förhört sig med några elever om att förlänga skoldagen istället för att ge läxor, före jag skulle komma och göra min intervju och de hade tyckt att det hade varit en bra idé. En lärare som hört frågan höll med om att det hade varit en bra lösning ”särskilt för de svaga eleverna för läxor spelar mindre roll för de starka eleverna”. Flera skolor har läxhjälp på skolorna. En rektor menar att 30 minuters hjälp med läxan i hemmet varje vardagskväll hade gjort skillnad för många elever idag. Flera lärare är inne på att undervisningen bör hinnas med på lektionstid. Om läxor ges så skall de ha tydligt syfte och inte ges av slentrian hävdar ett par lärare och inte för att föräldrarna vill det. En lärare är inne på att det borde styras uppifrån att eleverna skall ha läxor.

8. Analys

I det här avsnittet kommer jag att analysera mitt resultat med hjälp av mina teoretiska ramar och den tidigare forskningen.

8.1 Hur man på skolan förhåller sig till styrdokumentet när det gäller läxor

Lpo-94 och Skollagen tycks ha mycket liten inverkan på hur läxorna ges på skolorna i min undersökning. Det är få lärare som känner till vad det står i styrdokumentet om läxor eller har någon uppfattning om vad den betyder för läxan. När lärare beskriver hur de har förändrat sättet att ge läxor skriver ingen om anpassning till styrdokumentet. Man skriver inte heller om allmänt förändrat synsätt på skolan eller överenskommelser mellan lärare mot något gemensamt synsätt. Ohlsson (2004) skriver om problemen med att sammanföra mål och ideal med vardagspraktiken "Det finns mål för skolans verksamhet och lärarnas uppdrag, både på nationell och lokal nivå, men de tycks genomgående vara av så abstrakt karaktär att det inte betyder så mycket för lärarna i praktiken" (Ohlsson 2004, s. 157). De lärare eller rektorer som i min undersökning kommenterar vad det står om läxan i Lpo-94 gör det med helt olika kommentarer vilket visar på att det är den enskilda läraren som personligen med sina egna erfarenheter gör tolkningen. Enligt Scherp (2003) är erfarenhetslärandet den viktigaste påverkansfaktorn för lärares undervisningssätt. Men eftersom vi oftast har en tendens att främst lägga märke till det vi redan tror på så är erfarenhetslärandet ett konserveringsmedel. För att nylärande skall ske så krävs att den vanliga bilden rubbas, att man skakas om, att man upptäcker det nya och försöker koppla det till det gamla. "För att undvika erfarenhetslärandets fallgropar vid utvecklingsarbete är det viktigt att använda sig av systematisk uppföljning och utvärdering" (Scherp, 2003, s. 40). Jag tolkar att det sätt som läxan hanteras på, i de skolor där jag gjort min undersökning, tyder på att det är erfarenhetslärandet som styr hur läraren ger elever läxor och att läxan inte är föremål för någon systematisk uppföljning. Erfarenhetslärandet kan ses som en social praktik där normerna för läxan upprätthålls genom att inte förändra eller anpassa sig till de nya direktiv som skolans styrdokument påbjuder. Det innebär att läxans makt riskerar att bli ett konserveringsmedel för skolan.

Läxorna påverkar elevers och familjers vardag och begränsar fritiden. Den övriga skolverksamheten som ryms inom den schemalagda undervisningen påverkar inte eleverna på samma sätt. Det innebär att särskild hänsyn måste tas till den undervisningen som sker utanför schemalagd skoltid. Någon sådan hänsyn tas inte på skolorna i min undersökning. Att lärare på lektionstid har stor frihet att bestämma över undervisningssätt för att nå fram till målen är en sak, men att lärare fritt får använda sig av gränslös obligatorisk undervisning på elevers och familjers fritid är något annat. Några lärare hänvisar till att läxa är skolundervisning som får läggas upp hur som helst för att nå målen. Någon menar också att frågan om läxor är av ringa betydelse eftersom det viktigaste är att nå målen. Men på så sätt blir skolundervisningen gränslös. Får skolan ålägga elever hur mycket skolarbete som helst för att nå målen? Finns det belägg för att lärarlösa gränslösa studier är medlet för elever som inte når upp till målen? Enligt Andreasson (2000) är läxor en av de vanligaste åtgärderna för elever när åtgärdsprogram upprättas. Följande exempel är hämtade ifrån skrivna elevplaner:

Åtgärder: Eskil har lite extra läxa med sig hem när han inte får till det i skolan. (...)

- skönlitteratur kan bytas ut mot annan läsläsning under en period. (...)

Åtgärder: Christina skall jobba med de uppgifter hon får av specialläraren utöver de vanliga läxorna. (Andreasson, 2007, s. 146)

Att skolan använder läxan kompensatoriskt kan tolkas som att skolan i all välmening erbjuder sig att planera skolarbete för eleven även utanför lektionstidens ramar. Det kan också tolkas motsatt att skolan lägger över ansvaret för att eleven skall komma tillrätta med sina skolsvårigheter genom att eleven får undervisa sig själv. Hellsten (2000) menar att lärare kan ha tron på att väl i hemmet kommer eleven prestera på ett helt annat sätt än i skolan. Enligt Trautwein (2007) så finns det snarare negativa samband på lärande ju längre tid som läggs på läxor vilket talar emot att öka läxmängden för elever som redan har svårigheter i skolan.

8.2 Elevers skolarbetstid

Undervisningen kan tyckas gränslös i en målstyrd skola men i Skollagen står det uttryckligen att skolundervisningen har begränsningar i tid. Att inte skolor förhåller sig till regler i skollagen kan visa på den makt som läxans normer genererar. Den svenska Skollagen reglerar den obligatoriska skolarbetstiden till åtta timmar per dag och inget skolarbete skall ges under helger och skollov. Den säger ingenting om antal prov eller läxor som får lämnas ut, vilket man på flera av skolorna i den här undersökningen har policy för. Det är dock ingen skola som har någon policy i begränsningen i tid för läxan. En skola har en allmän policy som förespråkar minst en timma läxa per dag. Det är ingen skola i min undersökning som har någon skriftlig policy om läxor i sina lokala styrdokument eller handlingsplaner. I skollagen står det:

Ingen är på grund av skolplikt, som fullgör inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom, skyldig att gå i skolan för att delta i obligatoriska inslag i utbildningen mer än 190 dagar per läsår eller att delta i sådana inslag mer än åtta timmar, eller i de två lägsta årskurserna sex timmar per dag. (3kap 11§ Skollagen 1985:1100)

I kommentaren till ovanstående lagtext står: ”I den angivna tiden både vad gäller antal dagar per läsår och antalet timmar per dag skall inte räknas in sådana inslag i utbildningen som inte är obligatoriska.” I författningsförslaget som ligger till grund för en ny läroplan, formulerar man sig så här:

Varje elev som fullgör skolplikt skall delta i den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen, om eleven inte har giltigt skäl att utebli. Den obligatoriska verksamheten får omfatta högst 190 dagar per läsår och åtta timmar, eller i de två lägsta årskurserna, sex timmar per dag. Sådan verksamhet får inte förläggas till lördag, söndag eller helgdagar. (SOU 2002:121, 4 kap 10 §)

De dagar eleverna går mellan 8.00 och 16.00 i skolan, har de enligt min tolkning av Skollagen rätt att befrias ifrån övrigt obligatoriskt skolarbete eftersom de redan gjort åtta timmars arbetsdag. I min undersökning har lärare svårt att uppskatta tiden för läxarbete på vardagkvällar men gör det ändå till i genomsnitt 1,5 timma per vardag. De dagar eleverna går i skolan mellan 8.00 och 14.30 så har de enligt min tolkning fortfarande skyldighet att skolarbeta 1,5 timme. Sedan är gränsen på åtta timmars arbetsdag gjord och det är dags för eleven att återhämta sig, ha ett socialt liv och fritid. I ett sociokulturellt perspektiv ser jag problem med läxan om den påbjuder gränslösa ensamstudier på den tid som är menad för att

ta emot nya intryck och delta i det samhälliga vardagslivet. Läxan kan alltså begränsa individen trots att målet explicit ifrån skolans håll ursprungligen har varit det motsatta. ”Samtalet mellan den mer kompetente och nybörjaren måste alltid pågå. Och det är just i interaktion mellan människor som kunskaper och färdigheter får liv” (Säljö 2000, s. 250).

Det är svårt för lärare att uppskatta tiden som den läxa läraren delar ut tar i anspråk utav många olika anledningar. Ännu svårare är det att uppskatta tiden som en läxa tar att göra bara genom att läsa att det på schemat står att eleven har läxa i ett annat ämne. Att planera tid för undervisning gör dock lärare dagligen vid sin lektionsplanering. Då väger lärare in hur lång tid det tar att undervisa tillräckligt i ett ämne. Ingen lärare i min undersökning uttalar sig om att de tidsplanerar läxorna utan talar istället om hur omöjligt det är att uppskatta hur lång tid läxorna tar för eleverna. Läxorna blir förlängning på lektionstidens undervisning till en gränslös undervisning. Detta står inte bara i kontrast till skollagens gräns på åtta timmars skolarbetsdag utan även i kontrast till FN:s förklaring till de mänskliga rättigheterna. (1948,) Där står just att: ”envar har rätt till vila och fritid innefattande rimlig begränsning av arbetstiden” (artikel 24).

Läxan kan ses som en disciplinerings teknik som reglerar elevernas fritid och kräver självdisciplin av och i en samverkan mellan skola hem och elever. Lindell (1990) uttalar sig explicit om att ett viktigt syfte med läxorna är just att begränsa skolelevs fritid. Att lärare i Sverige i dag använder läxan för att efter eget tycke begränsa elevers fritid kan tyckas absurt eller främmande. Men vad många inte känner till är att det bara finns en enda större svensk undersökning om läxors effektivitet, att tillgå för lärare i Sverige och det är just Lindell (1990). Denna, av staten, utgivna rapport uppmanar till att begränsa elevers fritid, utan att anknyta till några vetenskapliga undersökningar om att en begränsning av elevers fritid behövs. Författaren hänvisar bara till sitt personliga tyckande. ”Idag framträder det som en moralisk plikt för skolan att ge mer läxor. Varje minut som barnen kan hållas borta från det destruktiva mediautbud, som dominerar i vissa hem, betyder en vinst för dess psykiska hälsa” (Lindell, 1990, s. 28). Han kommer i undersökningen fram till att det inte finns tydliga samband mellan skolframgång och läxor utan till och med negativa samband.

Eftersom Lindells rapport (1990) är den enda svenska litteratur som i någon form problematiserar läxan och samtidigt uttrycker sig positivt om läxan, skulle man kunna anta att den har betydelse för lärare i Sverige. Förutom Lindell (1990) är all senare svensk litteratur om läxa, som vänder sig till lärare, och finns att tillgå på universitetsbiblioteket i Göteborg, mycket kritiska till läxans hanterande i den svenska skolan. (Hellsten, 2000. Leo, 2006. Westlund, 2004, 2007. Österlind, 2001). Trots dominansen av svensk forskning som är kritisk till läxan är den i Sverige ett inslag i skolundervisningen som fortsätter att grunda sig på lärarens eget tyckande och ett inslag som inte låter sig påverkas av vare sig läroplaner eller skollag. Läxans normer tycks gå oberörd förbi både skolans styrdokument och vetenskapliga undersökningar. Detta ser jag som ett exempel på den makt som förbinds med läxan. Det är som den blundar för undersökningar som inte bekräftar normerna och väntar ut undersökningar som bekräftar normerna. Att läxan inte diskuteras formellt i skolan, att föräldrar ska oroa sig för att eleverna får för lite läxor och att inte läxan tas upp i lokala handlingsplaner på skolorna tycks vara exempel på gällande normer för läxan. Jag kan se en likhet med läxans orubbliga normer och erfarenhetslärandet. Därför kan man anta att den behöver bemötas på liknande sätt för att få förändring. Det behövs omskakningar av läxans världsbild som ett orubbligt inslag och den behöver lyftas fram i formella diskussioner där den problematiseras och där det sker en systematisk uppföljning och utvärdering. Ett enkelt

steg i den riktningen kan vara att man bestämmer sig för att inte låta planeringen av läxdagar dominera formella diskussioner om läxor på skolorna.

8.3 Samverkan på skolorna kring läxorna

Skolans scheman är utformade så att det blir ett rimligt dagsschema för eleverna. Det är mycket tydligt. Elever, föräldrar och lärare får också en klar förståelse för vad som förväntas av dem i tid med schemat. Många skolor gör sedan en planering över de prov som de olika ämnena fördelar över terminen så att eleverna och föräldrarna skall vara förberedda på arbete. Hur mycket arbete det blir säger dock inte schemat. En del skolor i min undersökning har också ett läxschema där de olika ämnena får boka in rätt att ge läxa på en bestämd dag, men vilken omfattning läxan har säger inte schemat. Provscheman och läxscheman kan ge elever föräldrar och andra lärare en möjlig aning om prestationen som väntas. Det kan bli en erfarenhet om att matteläxan eller engelskaläxan alltid läggs upp på liknande sätt, som gör att man med tiden kan veta vad som krävs av eleven i engagemang. Prov och läxschema där de nämns i antal, är långt ifrån ett tydligt schema i jämförelse med lektionstidsschemat.

Ingen av de skolor jag undersökte har någon enhetlig strategi för samplaneringen av läxorna med berörda lärare. Tidsbristen är en av de viktigaste orsakerna till att inte läxorna samplaneras menar lärarna i min undersökning. Enligt Stedt (2004) är just tidsutrymmet ett vanligt organisatoriskt hinder för möten mellan lärare. Hon menar också att skolors arbetslagsstruktur och lärarnas individuella frihet är hinder för samtalen. Läxans planering tycks vara lågt prioriterad. Det finns dock grupper av lärare på en del av skolorna som menar att en samplanering görs, framförallt när eleverna arbetar ämnesövergripande. De flesta lärare på skolorna känner inte till omfattningen i tid som elever förväntas lägga på andra läxor. Däremot använder sig de flesta lärarna i min undersökning av att eleverna säger stopp när det blir för mycket och att lärarna också rättar sig efter det. Men vad händer med den långsiktiga planeringen av undervisningen då om en viktig del av studiemålen som har lagts som läxa blir stoppad på grund av att andra lärare får använda elevernas engagemang till sitt ämne? Med ett kritiskt ifrågasättande perspektiv av läxnormer, ifrågasätter jag om skolundervisningen verkligen skall bedrivas gränslöst tills eleverna sätter stopp. Borde inte fler instanser kunna agera och lyfta upp läxan på sin agenda för att professionellt agera i förtid när det gäller planeringen av elevernas skolundervisning så att inte elever överbelastas.

8.4 Läxans problem och signifikans

Trots att läxorna tycks vara ett lågt prioriterat område att utvärdera eller att diskutera normer för på skolorna, är det tydligt i flera av kommentarerna att lärare och rektorer tycker att läxor är mycket viktiga: ”Problemen med att hamna efter i skolan börjar just med att eleven inte gör sina läxor.” Ställer man det i relation till att ”det viktigaste är att eleverna når målen” så kan slutsatser dras till förändringar som kan gynna eleverna i sin strävan att nå målen. En sådan slutsats skulle kunna vara att lägga upp introduktionen och uppföljningen av läxan så att den gynnar elever i riskzonen på ett tidigt stadium. Kanske finns det lösningar där skolan kan lösa schemalagd skolarbetstid för de elever som av någon anledning inte gör läxan. En annan aspekt att fundera över är om undervisningen med läxan i fokus verkligen är lämplig för alla

elever och inför de flesta prov. I ett sociokulturellt perspektiv där samtalet och direktkommunikationen med återkoppling är en grundläggande faktor vid inläring, och enligt Säljö (2005, s. 33) ”den viktigaste arenan för lärande”, kan det finnas anledning att omvärdera läxans suveränitet för att befästa och memorera kunskap. Att det bara är en liten del av klassen som uppnår MVG-resultat på prov där läxan har varit dominerande skulle kunna bero på det ensamma sätt elever lämnas att studera för att befästa sina kunskaper. Om det dessutom visar sig vara samma elever som gång efter gång uppnår de högsta resultaten på läxförhör och prov och samma elever som misslyckas gång efter gång kan det finnas anledning, som jag ser det, att utvärdera hur studier inför prov eller läxförhör läggs upp, i fall dessa följer samma mönster gång efter gång. Den här typen av slutsatser, frågeställningar och aspekter på läxan kan lyftas fram ifall den delen av skolundervisningen som kallas läxa lyfts upp till utvärdering och samtal på skolorna. Tiden är knapp på skolorna och det finns mycket annat som kan prioriteras. Samtidigt så är tiden för knapp för att varje enskild lärare själv skall kunna se alla samband, problem och möjligheter med läxan. I ett sociokulturellt perspektiv så är det just diskussionen, dialogen och möjligheten att få ta del av andra lärares erfarenheter och synsätt på läxan som möjliggör ett reellt kunskapslyft. Med diskussioner kring läxan finns möjligheterna till att se samband som man själv inte tänkt på. Scherp (2003) menar att ett viktigt steg till förändring är att man kan se ett problem ur ett nytt perspektiv. Detta blir möjligt när man hör andras åsikter. Med en lokal läxpolicy på skolorna så kan en utgångspunkt för diskussioner kring läxan bli möjlig. En annan viktig aspekt för läxpolicy är att det i Lpo-94 står att skolorna är skyldiga att klargöra för föräldrar och elever vad som förväntas av dem. Att den enskilda skolan visar arbetsformerna är en förutsättning för elevers och föräldrars rätt till inflytande och påverkan.

Att lärarna enligt Westlund (2004) ger föräldrarna läraruppdrag på delegation bekräftas i min studie där både rektorer och lärare hänvisar till problemet med att inte föräldrarna har tid att hjälpa sina barn med läxorna i den utsträckning de behöver. En skola erbjuder till och med privat ”föräldrautbildning”. Det är när föräldrar hör av sig till skolan för att tala om att de inte har tillräckliga kunskaper i något ämne för att hjälpa sitt barn. Föräldrarna erbjuds då att komma till skolan för att läraren skall förklara för föräldern. Leo (2006) ifrågasätter om lärarna som ger läxor verkligen känner till hur mycket bråk läxorna ger i hemmet. Om läxorna skall kunna klaras själva av eleverna eller kräver vuxenstöd verkar det inte finnas någon enad tanke kring. Leo hänvisar till att lärare ofta menar att läxorna skall kunna klaras utan föräldrarna. Det här är ytterligare en viktig gräns att dra när läxan lämnas ut. Skall läxan klaras av helt själv utav eleven? En rektor i min undersökning hänvisade till en rekommendation som vederbörande lämnat till en förälder som hade svårt att få tid till att hjälpa sitt barn med läxorna. Föräldern i fråga skulle sätta de yngre syskonen framför barnprogrammet en halvtimme så att föräldern kunde hjälpa det äldre barnet med läxorna. Förväntas föräldern vara tillgänglig för hjälp när eleven gör läxan? Får föräldern göra vissa uppgifter för eleven? Får föräldern göra hela läxan? Var går gränsen?

Enligt Foucault (1987) så är det i normerna som makten produceras och opererar. Men det är inte bara elever som disciplineras med läxan utan även lärare, rektorer och föräldrar. I min undersökning hänvisar rektorer och lärare till att det finns föräldrar som väljer att inte hjälpa sina barn med läxan för att de inte har tid. Men istället för att reflektera över om läxan verkligen skall kan användas som undervisningsmetod till en elev som behöver hjälp hemma men inte får det, så vill skolan disciplinera föräldern ifråga. Detta genom att uttrycka sig nedlåtande eller negativt om en sådan förälder eller genom att föreslå omorganisationer och omprioriteringar i föräldrarnas sätt att hantera sin tid som t.ex. att placera de yngre barnen framför teven och gå och hjälpa den äldre med läxan en halv timme. Detta visar återigen

makten som följer med läxan och hur svåra läxans normer är att påverka. Hellre rubbar man på gängse ramar, som att rektorer planerar för föräldrar och föräldrar låter sig styras av rektorer, än att förändra sättet att undervisa på genom läxa. Givetvis kan man också helt enkelt tolka handlandet ifrån rektorn som att den undervisning som görs i skolan inte räcker till och eleven behöver en halvtimmes vuxenstöd till om dagen och att rektorn är hjälpsam som engagerar sig i pojken som behöver hjälp med sina studier. Att läxan, med sin problematik, är en självklar lösning på problemet kan ändå ifrågasättas.

På samma sätt lägger någon skola tid på privatundervisning av enstaka förälder för att kunna hjälpa sitt barn hemma med skolundervisningen. En sådan åtgärd visar hur läxans normer kan tvinga fram en ny slags interaktion mellan skola och hem. Istället för att skolan reflekterar över förändrat undervisningssätt än genom läxa, som eleven inte klarar av att göra på egen hand utanför skolan, så väljer rektorn och föräldern att upprätthålla normen med att läxan skall göras av eleven hemma, genom denna lösning.

9. Sammanfattande diskussion

I detta avsnitt kommer jag att sammanfatta den analys jag gjort på resultatet, teorin och den tidigare forskningen. Jag kommer lyfta fram förslag på olika sätt att förhålla sig till läxan.

9.1 Behov av kommunikation kring läxor

Att läxan, som jag ser som gränslös undervisning, påverkar elever negativt visar både Skolverkets undersökning (2007) och Barnombudsmannens undersökning (2004). En stor del av eleverna i år 7-9 är alltid stressade eller stressade varje dag i skolan och den största stressfaktorn är läxor. Att läxan, trots detta, har positiva effekter på lärandet och att även läxans normer har positiva effekter på elever, föräldrar, lärare och skolledare går inte att bortse ifrån. Min undersökning har visat att läxan inte hanteras på ett gemensamt sätt bland lärarna ute på skolor och att förankringen till skolans övergripande styrdokument som Lpo-94 och skollagen, när det gäller läxan, är sällsynt. Anmärkningsvärt är att ingen skola i min undersökning verkar känna till skollagens begränsning om åtta timmars skolarbetsdag. Detta bekräftas i praktiken genom att läxan som undervisningsform inte räknas i tid. Att läxan inte är ett vanligt ämne för diskussion blir synligt i min undersökning och att det är läraren själv som vanligtvis tar ställning till om ändrat sätt att ge läxor på. Läxor är en tradition som lever vidare utan att ifrågasättas. "Läxan är frånvarande i aktuella svenska läromedel, lärarhandledningar, och lärarutbildningskurser." (Westlund, 2004, s. 41) Det innebär att svenska lärare inte har någon formell lärarutbildning i att undervisa med läxor. Att skolor behöver vara tydligare när de ger elever läxor finns det faktorer som pekar på i min undersökning. Men att skolor är tydliga med läxorna är inte en rekommendation utan ett tydligt direktiv ifrån staten eftersom det står i Lpo-94 att skolan är skyldig att vara tydlig med vilka krav skolan ställer på elever och föräldrar. Det står också att målen, innehållet och arbetsformerna skall presenteras för att elever och föräldrar skall kunna utnyttja sin rätt till inflytande och påverkan.

9.2 Alternativa förhållningssätt till läxan

Förlängd skoldag är ett alternativt sätt att hantera läxan på menade några av respondenterna i min undersökning. Eleverna går åtta timmar i skolan och sedan är skoldagen över. Westlund (2004 s.68) menar också att det är en lösning som eleverna hellre vill ha än läxbördan. I ett sociokulturellt perspektiv så erbjuder skolbyggnadens arena en möjlighet för interaktion, samtal och återkoppling som gynnar inläring på ett suveränt sätt, varför förlängd skoldag är ett viktigt alternativ. Kanske kan man ha en kombination av förlängd skoldag och läxa. Det kan också vara ett alternativ som möjliggör individualisering. På några skolor som jag besökte har de schemalagd läxhjälp där elever vissa eftermiddagar och även på håltimmar har möjlighet att få hjälp med sina läxor i skolan. På några av skolorna i min undersökning hade eleverna schemalagd fri arbetstid. På de skolorna uppskattar lärarna att eleverna ägnar mindre tid på läxor utan för skolbyggnaden, än vad lärare uppskattar att elever ägnar på läxor, på skolor som inte har schemalagd fri arbetstid. Att elever har schemalagd fri arbetstid i klassrum, med lärare som kan hjälpa till och där det är möjligt för eleverna att göra läxan, verkar vara ett intressant alternativ. Att schemalägga läxarbete i skolan som egen arbetstid är ett alternativ. Ett annat alternativ är att man bestämmer hur lång tid utanför ordinarie schemalagd skoltid som eleven skall läxarbete och att läxan planeras av lärare utifrån den tiden. Genom att utvärdera läxan som undervisningsmetod kan man individualisera läxan. Det finns elever som av olika anledningar inte får gjort läxan hemma eller som inte lär sig tillräckligt bra av ensamstudier. Att hitta alternativa sätt att förhålla sig till läxa för de här eleverna ser jag som en utmaning. Det finns olika syften för läxor, som att eleverna skall förberedas inför senare studier, att memorera, att vänja sig vid att arbeta efter skoltid och att utöka skoldagen. Det är ju inte så att alla läxor behöver motsvara alla de här syftena varje gång. Alla olika ämneslärare måste ju inte vänja samma elever till fortsatta studier om detta leder till att elever får en stor läxbörda. Om matteläraren upplever att lektionstiden inte räcker till och vill utöka den, så att eleverna får träna mer matte utanför lektionstid, kan ju den läxan även tjäna som t ex vana till att arbeta utanför schemalagd skoltid.

Genom att de olika ämneslärarna diskuterar läxorna och prioriterar dem, med utgångspunkt i elevens högsta skyldiga sammanlagda skolarbetstid som enligt skollagen är åtta timmar, kan leda till nya sätt, att på den lokala skolan, förhålla sig till och förändra läxans etablerade normer. Vinnarna på en sådan lösning kan bli den stora del av eleverna i skolan som alltid eller varje dag känner sig stressade av läxor i skolan eller de elever som inte har en gynnsam studiemiljö utanför skolan för läxor. Det kan också gynna de elever vars inlärningsätt inte främjas av ensamstudier.

9.3 Förslag till fortsatt forskning och avslutning

I den här undersökningen har jag inte lyft fram de fördelar läxan kan föra med sig och inte heller lyft fram problemen med elever som inte alls arbetar på lektionerna. Det här är en begränsad undersökning av skolans gränser och normer för läxor. Metoden har endast möjliggjort att jag fått fram uppfattningar om praktiken med läxor och inte vad som verkligen praktiseras på skolorna. Med den här undersökningen kan jag ana att begränsningen på åtta timmars obligatorisk skolarbetsdag enligt skollagen inte praktiseras i vissa skolor på grund av läxorna. Jag kan inte veta hur ofta eller hur sällan läxor diskuteras på skolorna. Vad jag

möjligen kan uttrycka mig om är att det inte tycks vara vanligt på de skolor som jag har undersökt att det är Lpo-94 eller skollagen som explicit ligger bakom lärares beslut att ge elever läxor. Dessutom tycks det finnas anledningar till att det nationellt eller/och lokalt lyfts fram fler uttalade normer och gränser kring läxorna ifrån skolans håll. En annan sak som trädde fram i min undersökning är att synen på hur läxor skall hanteras skiljer sig markant mellan olika lärare på samma skola. Vad det har för effekter på skolundervisningen av den enskilda eleven har jag dock inget svar på.

Att studera vilken elevgrupp som gynnas eller missgynnas av läxor hade varit intressant att forska vidare på. Om och hur skolundervisningen kan effektiviseras med hjälp av läxor är ett annat intressant område. Men det ämne som ligger närmast det här och som jag hoppas få se resultat på är vad som händer på de skolor där man börjar diskutera läxan i formella forum och öppnar upp diskursiva slutenheter. Det vill säga att man i formella samtal lägger mer kritiska och destabiliserande perspektiv på hur normer och disciplinerings tekniker, som läxa, upprätthålls i sociala praktiker.

Referenser

- Alvesson, M. & Deetz, S. (2000) *Kritisk samhällsvetenskaplig metod*. Lund, Studentlitteratur.
- Andreasson, I. (1997) *Elevplanen som text – Om identitet, genus, makt och styrning i skolans elevdokumentation*. Göteborg, Acta Universitatis Gothoburgensis,
- Apelgren, M. (2004) ”Samskapande av kompetens.” I: J. Ohlsson *Arbetslag och lärande*, Lund, Studentlitteratur.
- Barnombudsmannen, (2004) ”*Barn och unga berättar om stress*.”
<http://www.bo.se/adfinity.aspx?pageid=4101> Hämtad 2/5 2008.
- Scherp, H-Å. (2003) *Skolutvecklingens många ansikten*. I: Berg, G. & Scherp, H-Å. (red.) (2003) *Forskning i fokus nr 15*. Stockholm, Myndigheten för skolutveckling.
- Buell, J. (2004) *Closing the book on homework*. USA, Temple University Press.
- Cooper, H. (2007) *The battle over homework*. USA, Corwin Press.
- Coutts, P. (2004) Meanings of Homework and Implications for Practise, *Theory Into Practice*, 43/3, s. 182-188.
- Dagens Nyheter (2006 07 07) ”*Förläng undervisningstiden och öka mängden läxor*.”
<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=1136&a=557899&previousRenderType=2>, Hämtat 15/10 2007.
- FN (1948) *Allmän förklaring om mänskliga rättigheter, artikel 24*,
www.manskligarattigheter.gov.se/extra/pod/?module_instance=7 , Hämtat 11/12 2007.
- Foucault, M. (1987) *Övervakning och straff*. Lund, Studentlitteratur.
- Gill, B.P. (2004) Willain or savior? The american discourse on homework, *1850 – 2003*, *Theory Into Practice*, 43/3, s. 174-181.
- Granath, G. (2008) *Milda makter! Utvecklingssamtal och loggböcker som disciplinerings tekniker*. Göteborg, Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Grundskoleförordningen (1994:1194) *Svensk författningssamling*, Sveriges riksdag, utbildningsdepartementet.
- Hellsten, J-O. (2000). *Skolan som barnarbete och utvecklingsprojekt*. Uppsala: University Library.
- Keszei, M. (2007) *Läxor - Var går gränsen?* C-uppsats inom program i pedagogik med inriktning mot utbildningsledarskap, Institutionen för pedagogik och didaktik vid Göteborgs universitet.

- Leo, U. (2004) *Läxor är och förblir skolarbete*, Magisteruppsats, <http://www.mah.se/upload/LUT/Enheter/SOL/Nyheter/läxmanus041111.pdf> Hämtat 5/10 2007.
- Leo, U. (2006) "Vad har rektor med läxor att göra?" I: Riddersporre, B. (red) *Utbildningsledarskap – nu och i framtiden*, Studentlitteratur, Lund.
- Lgr 62, Läroplan för grundskolan 1962. Allmän del.* Kungliga Skolöverstyrelsens skriftserie 60. Stockholm: SÖ-förlaget.
- Lgr 69, Läroplan för grundskolan 1969. Allmän del.* Stockholm: Skolöverstyrelsen och Svenska Utbildningsförlaget Liber AB.
- Lgr 80, Läroplan för grundskolan 1980. Allmän del.* Stockholm: Skolöverstyrelsen och Liber utbildningsförlaget.
- Lindell, E. (1990) *Läxor: hemarbetets utformning och effekter*. Stockholm, Skolöverstyrelsen.
- Ohlsson, J (2004) *Arbetslag och lärande*, Lund, Studentlitteratur.
- Skollagen, (1985:1100), <http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1985:1100>, Hämtat 15/10 2007
- Skolverket (2007) *Attityder till skolan 2006*. Rapport 229, Stockholm.
- SOU 2002:121 Författningsförslag. <http://www.regeringen.se/content/1/c4/06/77/62905a6e.pdf>, Hämtat 5/11 2007
- Stedt, L. (2004) "Informellt och formellt organiserande- lärares vardagliga samverkan." I: Ohlsson, J. (red.) *Arbetslag och lärande*. Lund, Studentlitteratur.
- Svenska dagbladet (2006- 31/5), http://www.svd.se/nyheter/inrikes/artikel_323468.svd, Hämtat 21/11-2007.
- Säljö, R. (2000) *Lärande i praktiken Ett sociokulturellt perspektiv* Stockholm, Prisma.
- Säljö, R. (2005) *Lärande & kulturella redskap*, Falun, Nordstedts Akademiska Förlag.
- Trautwein, U. (2007) The homework – achievement relation reconsidered: Differentiating homework frequency, and homework effort, *Learning and Instruction*, 17/3, s. 372-388.
- Trost, J. (2001) *Enkätboken*. Lund, Studentlitteratur.
- Utbildningsdepartementet, (1994): *Läroplan för det obligatoriska skolväsende, Lpo-94*, Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Van Voorhis, F. (2004) Reflecting on the Homework Ritual : Assignments and Designs, *Theory Into Practice*, 43/3, s. 205-212.

Westlund, I. (2004) *Läxberättelser –Läxor som tid och uppgift*. Linköping, Unitryck,

Westlund, I. (2007) ”En svårfångad företeelse.” I: Granström, K (red.) *Forskning om lärares arbete i klassrummet*. Forskning i fokus 33, Stockholm, Myndigheten för skolutveckling.

Österlind, E. (2001) *Elevers förhållningssätt till läxor: En uppföljningsstudie*, Falun, Högskolan Dalarna

Bilagor

Bilaga A: Missivbrev till lärare

Hej!

Jag heter Marianne Keszei och studerar pedagogiskt ledarskap vid Göteborgs universitet. Jag skriver en magisteruppsats om läxor där jag vill undersöka hur läxor hanteras och diskuteras ute på skolorna.

Jag garanterar att alla svar kommer att hanteras helt konfidentiellt. Inga namn på personer eller skolor kommer att nämnas eller att kunna härledas i uppsatsen.

Anvisningar för att svara på frågorna!

- Svara så utförligt du kan på frågorna.
- Om platsen tar slut att skriva på så skriv på denna baksida eller häfta på ett lössblad.
- Har du inget svar så uttryck det i kommentaren.

Jag skickar ett mail med den färdiga uppsatsen till skolan Vill du ha ett eget exemplar av uppsatsen så skicka mig ett mail på keszei@telia.com

Jag är mycket tacksam för att du vill svara på frågorna!

Mvh Marianne Keszei

Bilaga B: Intervjufrågor till rektorer

1. Har er skola någon särskild läxpolicy? Om ja: Hur ser den ut?

2. När läxa diskuteras på er skola så att det kommer till dig, vad handlar det oftast om då?

3. Hur planeras läxorna mellan lärare på er skola?

4. Hur mycket läxor uppskattar du att elever i skolår 8 och 9 på er skola har i snitt per vardag? (*Räkna då med repetitionsläxa, läxförhör, provstudier, skönlitterär bok, projektarbete dvs. allt ”skolarbete som är obligatoriskt och skall göras utanför schemalagd skoltid.)

Ringa in det svar du tror stämmer mest.

0 min 30 min 1tim 1,5 tim 2 tim 3tim 4tim 5tim mer än 5 tim

Kommentarer:

5. Hur ofta har elever i skolår 8-9 på din skola läxor*(läxor enligt fråga 2) att göra över helger eller under skollov?

Kommentarer :

6. Känner du till ifall skollagen eller lpo-94 skriver något om läxor?

Kommentarer:

Bilaga C: Enkätfrågor till lärare

Enkätfrågor till lärare

1. Hur planeras läxorna mellan lärare på er skola?

2. Hur mycket läxor uppskattar du att elever i skolår 8 och 9 på er skola har i snitt per vardag? (*Räkna då med repetitionsläxa, läxförhör, provstudier, skönlitterär bok, projektarbete dvs. allt ”skolarbete som är obligatoriskt och skall göras utanför schemalagd skoltid.)

Ringa in det svar du tror stämmer mest.

0 min 30 min 1tim 1,5 tim 2 tim 3tim 4tim 5tim mer än 5 tim

Kommentera svaret här:

3. Hur ofta har elever på din skola läxor*(läxor enligt fråga 2) att göra över helger eller under skollov?

Kommentera svaret här:

**4. Har du förändrat ditt ursprungliga sätt att ge elever läxa?
Om ja: På vilket sätt? Vad fick dig att ändra sätt att ge läxa på?**

5. Känner du som lärare till omfattningen i tid som eleverna förväntas lägga på andra läxor utöver dem du själv ger samma dag eller samma vecka?

Kommentar:

6. Känner du till ifall skollagen eller lpo-94 skriver något om läxor? Hur tolkar du det?

Vilka skolår undervisar du i? _____

Stort tack för hjälpen! Marianne Keszei